

1/2024

SFV

magasinet

Bildning för framtiden

Styrelsearbete • Positivt ledarskap • Ofrivillig skolfrånvaro • Ungas närvaro på sociala medier

Nr1

Februari 2024

Volym 37, 10. årgången

ADRESSFÖRÄNDRING

www.sfv.fi/adressandring

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner

www.sfv.fi

svf@svf.fi

Nr	1	2	3	4
Materialdag	19.1	26.4	6.9	1.11
Utkommer	26.2	3.6	14.10	10.12

REDAKTION

SFV, Annegatan 12, 4:e vån.

00120 Helsingfors,

redaktion@svf.fi

Vi finns på Facebook, X

YouTube, Instagram och LinkedIn.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Johan Aura

johan.aura@svf.fi

040 355 9935

**REDAKTIONSSSEKRETERARE
OCH REDAKTÖR**

Christine Skogman

christine.skogman@svf.fi

REDAKTÖR

Rabbe Sandelin

rabbe.sandelin@svf.fi

LAYOUT

Pia Pettersson

PÄRMBILD

Jennifer Dalgren

Foto: Sonja Finholm

Grano Oy, Vasa

ISSN 2342-7426 (print)

ISSN 2342-7442 (online)

FOTO: PIA PETTERSSON

- 4 Kontakta SFV
- 5 Ledaren: Egendomsförvaltning under lupp
- 6 Kort
- 8 Kalender
- 9 Ordförande: I förening
- 10 SFV:s förmögenhet: dubbelgarderingar
- 11 Blindskolföreningens donation snart i hamn
- 12 Färsk forskning: BRAVO! fyller en lucka i grundskolans musikundervisning
- 14 Styrelsearbete i fokus: förtroendevalda rustas med juridisk, strategisk och social kompetens
- 18 Poesin hjälpte Nicko möta sina rädslor
- 22 De var hemmasittare – under många år kämpade de för att våga gå till skolan igen
- 25 Kulturkolumn: Zacharias – en futurist vars hälsning vi glömt
- 26 Oändliga valmöjligheter gör oss olyckliga – till råga på allt är vi inte så fria som vi tror
- 30 Vet du vad dina barn gör på nätet?
- 33 De efterlyser lite mjukare villkor för unga män
- 36 Kurs i positivt ledarskap inspirerade skolchefer
- 39 Bildningskolumn: Om den svåra konsten att mäta frihet och bildning
- 40 Temaåret för bildning engagerar också SFV
- 42 AI – vad är det. Och vad är det inte?
- 46 Topeliuspriset 2024 till Janne Wass
- 49 Kåseri: Våren och andra fantasifoster
- 50 Föreningsfrågan
- 51 SFV fakta
- 52 Boklådan
- 55 Den 15 mars startar Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingen
- 57 Frågesport: Kan du Svenskfinland?
- 58 Kryss / sudoku / anagramjakten

”

De unga måste lära sig vad ett samhälle är, och vilka strukturer som driver det. Elever borde inse att alla inte har alla möjligheter, alla inte kan bli vad som helst – det ger ödmjukhet och realism. Då föds en förståelse för att samhällsförändringar inte sker genom individuella val utan genom kollektiva rörelser.

Rasmus Mannerström, sidan 29.

FOTO: SEBASTIAN DAHLSTRÖM

14

Varje styrelsemedlem är en del av ett större sammanhang. Styrelsearbete kräver gedigen kunskap, men också tillit och trygghet. Genom en ny utbildning hjälper SFV:s studiecentral förtroendevalda att navigera framgångsrikt i föreningar, organisationer och förbund.

► *Sidan 14*

22

– Skolan blev som en stor farlig björn som jag inte ville gå nära, säger Lova Yllner. Hon blev det man kallade för en ”hemmasittare”. I dag finns det tusentals ungdomar i Finland som lider av ofrivillig eller utmanande skolfrånvaro. Hur ska man hantera det?

► *Sidan 22*

36

Mer aktiva lärarmöten och annorlunda utvecklingssamtal blev resultatet när två chefer i Hangö och Åboland gick en ettårig kurs i positivt ledarskap som SFV varit med och arrangerat. Den ledande miljöpedagogen Jonas Heikkilä gjorde en stor upptäckt. – Det var nästan skrämmande att få bekräftat hur stor inverkan chefen har när det gäller välmående på en arbetsplats.

► *Sidan*

Frågor om SFV:s studiecentral och sektorn Fri bildning

ANNA-KARIN ÖHMAN
SEKTORSANSVARIG, FRI BILDNING
OCH SFV:S STUDIECENTRAL
anna-karin.ohman@sfv.fi
050 342 1890

Frågor om donationer till SFV och SFV:s förvaltning

JOHAN AURA
KANSLICHEF
johan.aura@sfv.fi
040 355 9935

Frågor om Studiecentralens kurser och pedagogiska verksamhet.

TOVE EKLUND-HARTMAN
PEDAGOGISK PLANERARE,
SFV:S STUDIECENTRAL
tove.eklund-hartman@sfv.fi
050 306 2005

Frågor om SFV:s tävlingar, pris och medaljer samt medlemskap

CAMILLA NORDBLAD
KANSLICHEFENS ASSISTENT
camilla.nordblad@sfv.fi
045 121 0864

Frågor om Studiecentralens kurser och pedagogiska verksamhet.

AMY JÄGERSKIÖLD
PEDAGOGISK PLANERARE,
SFV:S STUDIECENTRAL
amy.jagerskiold@sfv.fi
050 395 5900

Frågor om SFV:s fastigheter

STEFAN JOHANSSON
FASTIGHETSDIREKTÖR
stefan.johansson@sfv.fi
044 739 7340

Frågor om Föreningsresursen

MALIN STRÖM
FÖRENINGRESURSEN OCH
SAMARBETSKURSER, (FRÅGORTILL
FÖRENINGRESURSEN TAS EMOT
ENDAST PER E-POST)
malin.strom@sfv.fi
050 526 2295

Frågor om SFV:s ekonomifunktion eller datasystem

TED ÖSTERMAN
EKONOMICHEF
ted.osterman@sfv.fi
040 019 7692

Frågor om sektorn Utbildning

NIKLAS WAHLSTRÖM
SEKTORSANSVARIG,
UTBILDNING
niklas.wahlstrom@sfv.fi
050 548 2100

Frågor om SFV:s ansökningsprogram Rimbart

VIVEKA ÅBERG
CONTROLLER
viveka.berg@sfv.fi
040 533 1710

Frågor om skolnätverket Haru

ANNETTE JANSSON
KOORDINATOR
annette.jansson@sfv.fi
050 514 8844

Frågor om SFV:s kommunikation

CHRISTINE SKOGMAN
INFORMATIONANSVARIG
christine.skogman@sfv.fi
040 513 6418

Frågor om skolnätverket BRAVO!

MARINA LINDHOLM
KOORDINATOR,
SKOLNÄTVERKET BRAVO!
marina.lindholm@sfv.fi
050 589 2264

Frågor om SFV:s publikationer och annonsering

RABBE SANDELIN
PUBLIKATIONSANSVARIG
rabbe.sandelin@sfv.fi
040 045 3953

Frågor om sajten Lärorikt

MALIN WIKSTRÖM
WEBBPRODUCENT,
LÄRORIKT
malin.wikstrom@sfv.fi
050 541 7736

Frågor om SFV:s kommunikation

SAARA FERNSTRÖM
DIGITAL INNEHÅLLSPRODUCENT
saara.fernstrom@sfv.fi
040 584 0122

Frågor om SFV:s evenemang

HONGJIA QI
EVENEMANGSPRODUCENT
hongjia.qi@sfv.fi
040 026 7107

Frågor om SFV-huset G18, festsalen och bokningar

TOM SUNDBERG
VAKTMÄSTARE
tom.sundberg@sfv.fi
050 366 6436

Egendomsförvaltning under lupp

Finland är föreningarnas land, och den utvecklingen startade med att själva nationstanken fick fotfäste i mitten av 1800-talet. Då bildades många allmännyttiga, kulturella och folkbildande organisationer, vars syfte i i slutändan var att höja den egna nationalkänslan bland hela befolkningen – och på svenskspråkigt håll även att främja tanken på att det svenska i Finland borde betraktas som en egen ”nationalitet”, värd att bevaras som ett tvåspråkigt, självständigt Finland.

I dagens verklighet upplever ändå många av de äldre föreningarna att den donerade förmögenhetens avkastning inte längre riktigt hittar syftespargrafernas mål. Eller så har en situation uppstått, där förvaltandet av egendomen känns övermäktigt för de förtroendevalda, medan kostnaderna för utomstående förvaltning eller för att anställa någon skulle äta upp hela avkastningen.

Det är säkert därför SFV de senaste åren kontaktats av ett ökande antal föreningar, som hellre skulle se sin förmögenhet avkasta för de kultur- och bildningssträvanden som SFV står för, och där SFV:s goda förvaltning känns som ett tryggt nytt hem. På sidan 10 i tidningen kan du läsa mer detaljerat om hur SFV förvaltar sin förmögenhet, och hur rollfördelningen och de interna processerna fungerar när det gäller ekonomin.

Att förvalta donerad egendom är förknippat inte bara med stort ekonomiskt ansvar, utan även med donatorernas vilja. Vi berättar kontinuerligt vad SFV:s utdelning resulterar i, och för större, aktuella donationer – som till exempel den egendom vi mottog av den nedlagda Blindskolföreningen – rapporterar vi även med aktualitetsartiklar.

Johan Aura

KANSLICHEF,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

Välkommen på Waves

■ Waves summit är Finlands största evenemang om sociala innovationer. Varmt välkommen 3–4.4 till Kulturhuset i Helsingfors – eller online – där aktörer från olika sektorer gemensamt utforskar och skapar innovativa lösningar på samhällsliga utmaningar.

Tillsammans med Waves ordnar SFV den flerspråkiga verkstaden *Innovationsutmaning: Hur kan vi innovera för universell tillgänglighet?*, med **Jenny Lindström-Beijar**, förälder till ett barn med normbrytande funktionsvariation och grundare av Our Normal. Vi samlar aktörer med olika perspektiv för att tillsammans jobba kring och svara på en utmaning. Verkstaden är framtagen i samarbete med Förbundet Finlands Svenska Synskadade (FSS). Ett begränsat antal finlandssvenska aktörer kan få rabatt på deltagande i Waves. Kontakta **Anna-Karin Öhman** per e-post för mer information: anna-karin.ohman@sfv.fi. Du hittar mer information om Waves på www.waves-forum.fi

Sök bidrag

från SFV när som helst – vi har fri ansökningsstid.

www.sfv.fi/bidrag

BUVE blir stödstiftelse till SFV

■ Stiftelsen för barnens och ungdomens väl i Esbo sr:s (BUVE) uppdrag är att främja välmående bland barn och unga genom jämlik utbildning och bildning som uppmuntrar till samhällsengagemang. Stiftelsen betalar understöd till SFV, som därefter delar ut pengarna till mottagare i enlighet med stiftelsens syfte.

Genom att BUVE blir en stödstiftelse till SFV minskar man förvaltningskostnaderna och effektiviserar medelsanvändningen.

Stiftelsens grundare, **Elsa Snellman von Wright**, gjorde redan år 1959 ett försök att överföra stiftelsens medel och verksamhet till SFV, men myndigheterna nekade då till arrangementet eftersom BUVE:s syfte inte låg tillräckligt nära SFV:s. Efter en stadgeändring har det blivit möjligt för BUVE att bli en i stiftelselagen definierad stödstiftelse, och på så sätt har grundarens önskemål till sist uppfyllts.

BUVE har fortsättningsvis en egen styrelse som består av tre personer som utses av SFV:s styrelse. Förmögenheten förvaltas enligt stiftelsens placeringspolicy av stiftelsens styrelse, och ordföranden verkställer i praktiken de ärenden som hör till förmögenhetsförvaltningen. Ordförande lyfter ett arvode för den löpande förvaltningen. Arvodets storlek har ännu inte fastställts.

SFV ger årligen en rapport till BUVE:s styrelse om hur medlen utdelats.

Stiftelsens förmögenhet består av en värdepappersportfölj på cirka 760 000 euro, samt en andel i ett ARA-finansierat bostadshus i Esbo.

Prenumerera på Lärorikts nyhetsbrev

■ Lärorikt är SFV:s webbplats för dig som är intresserad av pedagogik och lärande och som vill följa med vad som händer på fältet. Vi levererar ett färdigt läspaket åt dig – lättillgängligt och lättöverskådligt. Du får ta del av reportage, artiklar, kolumner och tips. Prenumerera på Lärorikts nyhetsbrev och få senaste nytt direkt till din e-post! www.larorikt.fi.

LÄRORIKT

SFV-föreningarnas årsmöten

■ Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner rf årsmöte är den 26 mars kl 12 på SFV:s kansli, Annegatan 12, fjärde våningen. På mötet behandlas stadgeenliga ärenden. Medlemmar som tänker delta ska anmäla sig på förhand. Man kan delta på distans. Läs mer och anmäl dig på sfv.fi/und2024

Svenska folkskolans vänner rf:s årsmöte hålls den 25 april kl 15 på SFV:s kansli, Annegatan 12, fjärde våningen. På mötet behandlas stadgeenliga ärenden. De medlemmar som önskar utöva sin rösträtt på mötet ska anmäla sig på förhand. Man kan delta på distans. Läs mer och anmäl dig på sfv.fi/sfv2024

Kallelser till årsmötena ingår i *HBL* och *Vasabladet* senast två veckor innan mötet hålls.

SFV:s utdelning 2023

■ SFV:s utdelning år 2023 uppgick till knappa 2 230 000 euro. I summan ingår SFV:s allmänna bidragsgivning, studieunderstöd och studiebidrag samt SFV:s utbildnings- och kultursträvanden i form av tävlingar och pris, och riktade bidrag till bland annat Tankesmedjan Magma.

SFV:s bidragsgivning sker enligt målen i föreningens syftesparagrafer, som man hittar i stadgarna. I tillägg definierar SFV:s pågående strategiperiod de fyra konkreta målen SFV ställt upp både för bidragsgivningen och för den egna verksamheten till exempel inom SFV:s skolnätverk. De fyra målen handlar om välbefinnande och jämlikhet i utbildningen, ökat intresse för mångfald inom konst och kultur, och en fri bildning som kan skapa positiv förändring som motkraft till samhällsliga utmaningar.

SFV behandlar bidragsansökningar året runt (undantaget juli). Närmare information om bidragen och målen hittar man på sfv.fi/bidrag.

SFV:s utdelning presenteras som sammandrag och i detalj på sfv.fi/redovisning, där man också kan ta del av SFV:s bokslut.

SFV:s utdelning 2023

Utbildning	995506
Fri bildning	447665
Studieunderstöd	100000
Övriga finlandssvenska utbildnings- och kultursträvanden	685232
Totalsumma	2 228 403

Föreningsresursen

■ SFV:s webbplats med kunskap om föreningsliv ger dig kunskap att sköta din förening på bästa sätt. På sajten finns information strukturerad enligt tema. Hittar du inte svar på din fråga? Skicka in den till oss. foreningsresursen.fi

1886

Minnesrunor

För många hör minnesrunorna till det mest uppskattade innehållet i SFV:s årsbok SFV-kalendern. Och minnesrunorna har faktiskt varit en del av kalendern ända sedan starten år 1886, fyra år efter föreningens grundande. I den SFV-kalendern mindes man en av bakgrundskrafterna till SFV, **Vilhelm Grefberg**, ingenjören och maskinkonstruktören **John Stenberg**, samt SFV:s ombud **Frans Emil Humble**, som till vardags var direktör på Tervakoski pappersbruk.

Föremålet för runorna har från början varit dels personer med SFV-anknytning, dels bemärkta finlandssvenskar som gjort en samhällsinsats utöver det sedvanliga. Även det man kunde kalla "kändisar", som författare, skådespelare och politiker förekommer bland minnesrunorna ända från början.

Idag publicerar SFV minneskrifterna även på webbplatsen minnesrunor.fi, även sådana som inte uppfyller de utökade kriterierna för publicering i SFV-kalendern. Om du skrivit en minnesruna för tidningarna, kom alltså ihåg att skicka in den även på redaktion@sfv.fi. Läs också gärna webbplatsens Frågor och svar.

Vilhelm Grefberg.

†

Den svenska bonden i vårt land sänder sällan sin son till den lärda skolan för att uppfostras till herreman. Men då så sker, återfinna vi vanligen hos den studerade mannen, som utgått ur denna allmoges led, samma arbetslust, snabba uppfattningsförmåga och handlingskraft, som känneteckna hans fäder. Det ärfda lynnet och karaktärsdragen gå igen, om de ock framträda under andra former på ett annat område.

Vilhelm Grefberg, hvars lifsgärning jag här i korta drag skall söka teckna, föddes den 17 november 1842 på Forsby gård i Parnå socken. Hans fader var arrendatorn och gästgivaren Abraham Grefberg och hans moder rusthållar-dottern Maria Karolina Kullström.

Studiecentralens kurser

JAG UTBILDAR!

Tid: 6.3 Helsingfors, 21.3 Åbo, 18.4 Vasa kl. 9

Under vår halvdagsutbildning går vi igenom vad som är viktigt att tänka på då du planerar och genomför en utbildning. Hur kan du utveckla innehållet och utvärdera utbildningen? Vem är du som utbildare? Du får också gärna dela med dig av dina erfarenheter och bidra med reflektioner.

Utbildningen riktar sig i huvudsak till dig som arbetar inom en förening eller ett förbund men är öppen för alla som utbildar, handleder och presenterar. Utbildningen leds av **Amy Jägerskiöld** och **Tove Eklund-Hartman**, pedagogiska planerare vid SFV.

ORDFÖRANDEKURS

Tid: 12.3 | Plats: Nätet

Är du ny som ordförande eller vill du uppdatera dina kunskaper? Vi går igenom vad du som ordförande i en lokal förening behöver känna till. Du får också inspiration i ditt engagemang och tips på hur du kan organisera arbetet i din förening. Kursen hålls av **Malin Ström**, sakkunnig och ansvarig för Föreningsresursen.

INTRODUKTION TILL FRAMSYNSTÄNKANDE

Tid: 19.3 kl. 14.30 | Plats: Nätet

Framsyn är ett tillvägagångssätt som ger oss makten att vara med och forma framtiden – och inte bara låta den hända. Det handlar om att utifrån de signaler vi ser och den kunskap vi har idag arbeta med scenarier om framtiden. Att skapa förändring i beteenden, samhällets strukturer samt tankemönster och ideal formar vår framtid. I vår utbildning lär du dig grunderna i framsyn och får öva på framsynstänkandet som tar sin utgångspunkt i Sitras modell "Tulevaisuustajuus".

FÖRENINGEN SOM ARBETSGIVARE: LÖNEADMINISTRATION

Tid: 20.3 kl. 18.30 | Plats: Nätet

Är du den som ansvarar för den administrativa processen gällande föreningens löner, som till exempel löneräkning och löneutbetalning? Välkommen på vår onlinekurs som ger dig kunskap och verktyg att hantera processerna professionellt och göra dem smidigare och enklare.

Vår erfarna föreläsare, **Jenny Nyman**, ekonomiansvarig vid SÖU, guidar dig genom viktiga områden som vilka uppgifter du behöver från arbetstagarna, mallar för arbetsavtal, obligatoriska försäkringar och mycket mer. Efter kursen har du verktygen som gör dig mer självsäker i din roll som löneadministratör. Kursen är ett samarbete mellan SFV, SÖU och Folkhälsans förbund.

HAR DU FÖRSLAG
på kompetenshöjande
utbildningar?
Ta kontakt med **Amy Jägerskiöld**,
amy.jagerskiold@sfv.fi

Besiktning

För tre år sedan fick nyheterna om förskingring på förbundet Pohjola-Norden hela Svenskfinland att sätta morgonkaffet i vrångstrupen. Styrelsen hade förts bakom ljuset. En mardröm för den som engagerat sig ideellt för en god sak.

Utredningar och efterspel har tagit tid. Nyss dömdes två förtroendevalda ersättningskyldiga, i den mån försvunna medel inte går att få tillbaka. Väckarklockan är högljudd: med inflytande kommer ansvar. Men man ska heller inte behöva vara rädd för att engagera sig. Missbruk går att förebygga, och utbildning för styrelsemedlemmar, som bland annat SFV:s studiecentral erbjudit, är välinvesterad tid.

Samtidigt vet vi att det är omöjligt att helt förebygga all slags missbruk och brott.

I dramatikern Henrik Ibsens näst sista pjäs John Gabriel Borkman – som för övrigt fick sin världspremiär på Svenska Teatern i Helsingfors 1897 – möter vi en bankdirektör som struntat i regelverken för placeringsverksamheten med katastrof som följd för ortens småsparare. Ibsen använde ett verkligt fall från Norge som byggmaterial. I vår tid toppas den nordiska ligan av en dansk socialtjänsteman som gjorde av med 117 miljoner danska kronor. Hon hade hittat ett hål i säkerhetsnätet och utnyttjat det.

Också en förvaltning behöver besiktigas och hållas uppdaterad. För att få syn på och eliminera osäkerhetsfaktorer lät vi på SFV hösten 2021 göra en extern granskning av alla processer och kontroller i ekonomiförvaltningen. Yttre expertögon granskade bygget ingående ur ett riskhanteringsperspektiv. Att bygga en stabil ekonomihantering skapar trygghet för alla parter – de förtroendevalda, personalen, föreningens medlemmar och, inte minst, donatorerna.

Att medierna är vaksamma och granskar är oerhört viktigt. Men det är bra att lyfta upp också det som fungerar. Också den lösningsorienterade journalistiken, de goda exemplens journalistik, är ett sätt att granska. Goda exempel sprider sig som ringar på vattnet.

Är då föreningar, fonder och stiftelser extra utsatta? Liisa Suvikumpu, verkställande direktör vid paraplyorganisationen Stiftelser och fonder rf, påpekade nyligen i ett inlägg i Hufvudstadsbladet att få samfund i Finland är lika transparenta som stiftelser. Information om verksamhet och ekonomi rapporteras aktivt av talrika stiftelser och publiceras på webben. Därtill är alla stiftelsers bokslut och verksamhetsberättelser tillgängliga för vem som helst hos Finlands patent- och registerstyrelse. SFV:s finns att läsa också på våra egna webbsidor.

Wivan Nygård-Fagerudd

STYRELSEORDFÖRANDE,
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

SFV:s förmögenhet: dubbel- garderingar

FOTO: PIA PETTERSSON

Text Rabbe Sandelin

En säker och sakkunnig ekonomiförvaltning har ända från början löpt som en röd tråd genom SFV:s verksamhet. SFV:s ekonomiska expertorgan, som idag heter kapitalförvaltningsrådet, inledde verksamheten redan år 1913. Dessutom har flera externa granskningar av de interna ekonomiprocesserna gjorts, senast år 2021 efter avslöjandena om missbruk i föreningen Pohjola-Norden.

Det handlar om att dubbelgardera sig, berättar SFV:s ordförande Wivan Nygård-Fagerudd.

– Vi har alltså dels det formella ramverk som vår stadgar talar om, dels beställer vi med jämna mellanrum externa genomgångar av alla våra ekonomiprocesser ur ett riskhanteringsperspektiv.

När det gäller kapitalförvaltning i allmänhet gäller för SFV alltid stabilitet framom risk. På det sättet garanterar man att det i alla lägen finns en förutsägbar utdelning, och att förmögenheten finns kvar och växer.

– Siktet är alltså inställt på långsiktig verksamhet, och att SFV ska ha medel att fördela i all framtid. Vi som idag jobbar för och med SFV är länkar i en lång kedja av människor vars uppdrag har varit att förverkliga donatorernas vilja.

EFTERTRÄDARE SKA INTE BEHÖVA STÄDA UPP. Wivan Nygård-Fagerudd påminner om att det viktigaste därmed gäller vad man har blivit satt att göra, och att det finns medel att utföra det goda som behöver göras i olika tider.

– Uppdraget och förvaltningen går alltid hand i hand. Själv brukar jag tänka att vi som nu leder SFV ska göra allt som vi ser som nödvändigt, så att våra efterträdare i framtiden inte behöver sucka över att något lämnats ogjort. Det här

gäller både hur vi organiserar verksamheten och hur vi tar hand om SFV:s förmögenhet och tillgångar.

Arbetsfördelningen är klar: inget i förningslagen kräver ett förvaltningsråd (som i stiftelserna), men SFV har alltså i över 100 år haft ett rådgivande organ med förvaltningsproffs, som analyserar, rekommenderar och föreslår, medan styrelsen efter diskussioner med rådet fattar de slutliga besluten. Placeringsstrategin slås fast i styrelsen årligen, efter beredning i kapitalförvaltningsrådet. Ingen har fullmakt att ensam fatta placeringsbeslut.

Överlag anser Nygård-Fagerudd att förnings- och stiftelsevärlden måste anlita sakkunskap och värdera den högt, både när det gäller verksamhet och förvaltning. Såväl stora som små förmögenheter måste förvaltas så professionellt som möjligt inom det som kallas ”de finlands-svenska fonderna”.

– SFV:s processer är solida. Det innebär inte att vi till hundra procent är skyddade för ett målmedvetet ekonomiskt missbruk – också bankvalv kan forceras av uppfinningsrika brottslingar. Men det vi gjort är att vi byggt ett så gediget ”bankvalv” som möjligt för SFV:s samlade förmögenhet. ■

Blindskolföreningens donation snart i hamn

Text *Christine Skogman*

För ett drygt år sedan, i januari 2023, fattade SFV:s styrelse beslut om att ta emot Svenska blindskolföreningens förmögenhet på cirka 37 miljoner euro. Överföringen av egendomen till SFV är nu nästan färdig, och man kan ansöka om bidrag ur fonden året runt.

Donationen utgör grundkapitalet i en fond inom SFV – Svenska blindskolföreningens fond. Fondens syfte är att understödja svenskspråkig undervisning och bildningsverksamhet i Finland, i första hand för svenskspråkiga personer med synnedsättning.

Merparten av förmögenheten har nu landat hos SFV, medan några mindre detaljer ännu ska åtgärdas.

– Även om alla tillgångar inte ännu är överförda, visar beräkningar att donationens värde kommer att landa på 35,2 miljoner euro, säger SFV:s kanslichef **Johan Aura**.

Organisationer, privatpersoner och arbetsgrupper kan ansöka om bidrag för verksamhet som är i linje med SFV:s strategiska mål inom sektorn utbildning och för projekt inom den fria bildningen. Målgruppen för verksamheten ska vara personer med synnedsättning.

– Vi delar inte per automatik ut bidrag baserat på en fastslagen, budgeterad summa. Vi utgår alltid från ansökningarna – kvalitet, behov, effekt, genomslag, spridning, lärande och finansiering, och fattar därefter beslut om utdelningen. Men vi har möjlighet att dubblera utdelningen ur fonden jämfört med år 2023.

Tankesmedjan Magma gör just nu en omfattande analys av utbildnings- och bildningsläget för personer med synnedsättning. Rapporten beräknas vara färdig under våren.

– Med fakta på hand kan vi fastslå en tydligare målsättning för fondens utdelning, utgående från de behov som finns. Då kan vi också successivt öka utdelningen på ett ansvarsfullt och genomslagskraftigt sätt. ■

SFV:s fonder

- SFV har sammanlagt 425 fonder. Avkastningen från fonderna används för utdelning av bidrag och till SFV:s egen verksamhet. Cirka hälften av fonderna kategoriseras som fria fonder och hälften som bundna fonder. En fri fond innebär att SFV fritt kan använda fondens avkastning inom ramen för föreningens syfte. En bunden fond har däremot ett specifikt ändamål inom föreningens syftesområde, som fondens donator har fastställt att föreningen ska prioritera.
- En del fonder har grundats för mycket länge sedan, de äldsta redan i slutet av 1800-talet. Vissa fonder har därför ändamål som idag är omöjliga eller oändamålsenliga att uppfylla. I sådana fall allokeras bidragen i första hand så nära det stadgade ändamålet som möjligt, och i andra hand inom ifrågasvarande sektor.
- Du kan se listan på alla SFV:s fonder på www.sfv.fi under sidan Förvaltning.

Färsk forskning:

BRAVO! fyller en lucka i grundskolans musikundervisning

Text Sebastian Dahlström

Grundskolans läromedel i musik matchar inte målsättningarna i den moderna läroplanen. En färsk pro gradu-avhandling vid Helsingfors universitet visar att SFV:s satsning BRAVO! är till nytta för lärare. Materialet upplevs som genomtänkt och välfungerande.

Läroplanen ställer breda krav på grundskolans musikundervisning. Det kan vara svårt för en enskild lärare att veta om man lyckats uppnå det som förväntas. Samtidigt är läromedlen inte anpassade enligt de moderna kraven.

Det säger **Hector Köhler**. Han har i sin färska pro gradu-avhandling undersökt BRAVO!-materialet. Nätverket BRAVO! är SFV:s nya satsning för att stödja lärare som undervisar i musik och bildkonst i årskurserna 1–6.

– BRAVO! fyller en lucka. Materialet ger lärarna hjälp i att utforma musiklektionerna, och erbjuder nya idéer för att bredda musikundervisningen så att den ska motsvara förväntningarna i läroplanen, säger Köhler.

Den övergripande målsättningen med BRAVO! är att stärka konstämnenas position och ge eleverna möjlighet att skapa ett intresse för konst och kultur redan i en tidig ålder. Just nu riktar sig nätverket till grundskolans lägre klasser, men i ett senare skede kommer också de högre klasserna och gymnasierna att tas med i projektet.

Undervisningsmaterialet som BRAVO! erbjöd togs positivt emot av lärarna och upplevdes fylla ett gap gällande bristen på läroämnen inom musikundervisningen. Lärarna uppskattade nya arbetsmetoder och nya tips för undervisningen.

Ur pro gradu-avhandlingen *Lärares upplevelser av kreativa arbetsmetoder i musikundervisningen* av Hector Köhler, Helsingfors universitet 2023.

LÄRARNA NÖJDA – TRYGGT ATT FÖRLITA SIG PÅ PROFFSIGT MATERIAL. Hector Köhler, som i sin pro gradu-avhandling har fokuserat på musikundervisningen, säger att de lärare han intervjuat har varit nöjda med BRAVO!-materialet.

– De var väldigt positiva till materialet och tacksamma för de nya idéer för undervisningen som materialet erbjuder.

Lärarna upplevde en trygghet i att materialet var genomtänkt utformat och testat av proffs, och att det motsvarade kraven i den moderna läroplanen.

– Att själv som lärare googla och skapa sitt eget undervisningsmaterial kan vara tidskrävande, samtidigt som det kan vara svårt att veta vad som fungerar i praktiken. Med BRAVO! upplever lärarna att de får ett genomtänkt och välplanerat material.

UTRYMME FÖR FRIHET TROTS TYDLIGARAMAR. Hector Köhlers forskning visar att BRAVO!-materialet är tillräckligt tydligt för att enkelt kunna inkorporeras i undervisningen. Samtidigt upplevde lärarna att materialet ändå lämnade

BRAVO! erbjuder lärarna något nytt och nyttigt. De lärare som Hector Köhler har intervjuat för sin pro gradu-avhandling ser stor nytta med det BRAVO!-material som SFV erbjuder.

tillräcklig frihet för tolkning så att lektionen kunde utformas och anpassas enligt den individuella elevgruppens behov.

Hector Köhler, som under sin forskningsprocess både intervjuade klasslärare och följde med de lektioner där de undervisade i musik, säger att behovet att anpassa materialet tidsmässigt kunde behövas.

– Jag fick följa med mycket av det praktiska arbetet i klassrummen. Även om den pedagogiska metoden fungerar bra kan olika utmaningar ändå uppstå i olika skolor som exempelvis har med

”

BRAVO! erbjuder ju också samma slags stöd inom bildkonst, så det är något jag också kommer att använda mig av.

klassrumsstorlek eller tillgången på musikinstrument att göra.

MATERIALET TILL NYTTA BÅDE FÖR KLASSLÄRARE OCH ÄMNESLÄRARE.

Enligt Hector Köhler kan klasslärare ha den största nyttan av BRAVO!-materialet.

– I många skolor är klasslärare med en specialkompetens inom musik eftertraktade. Men jag tror att även ämneslärare kan ha stor nytta av de pedagogiska idéer som presenteras.

Hector Köhler arbetar för närvarande som vikarierande klasslärare för klass 1 i Drumsö lågstadieskola. För tillfället undervisar han inte i musik, men i framtiden kommer han att själv också utnyttja BRAVO!-materialet i sin egen undervisning.

– Absolut, det kommer jag att göra. Och BRAVO! erbjuder ju också samma slags stöd inom bildkonst, så det är något jag också kommer att använda mig av. ■

BRAVO!

- SFV: skolnätverk för lärare som undervisar i musik och bildkonst i årskurserna 1–6.
- Startade hösten 2023.
- BRAVO!-skolorna har tillgång till en materialbank och gemensamma träffar.
- Nätverket leds av koordinatorn **Marina Lindholm**.
- Sammanlagt 73 skolor är nu med.
- Årskurserna 7–9 och gymnasierna tas med i ett senare skede.

www.bravoskolor.fi

STYRELSEARBETE I FOKUS:

*förtroendevalda rustas med juridisk, strategisk
och social kompetens*

*Varje styrelsemedlem är en del av ett större sammanhang.
Styrelsearbete kräver gedigen kunskap, men också tillit och
trygghet. Genom en ny utbildning hjälper SFV:s studiec central
förtroendevalda att navigera framgångsrikt i föreningar,
organisationer och förbund.*

Text & Foto *Sebastian Dahlström*

Jag håller upp en kopp kaffe och slår mig ner i föreläsningssalen. Bredvid mig sitter Meira-Pia Lohiluoma som är direktör för Österbottens Svenska Lantbrukssällskap ProAgria. Hon är en av de 22 kursdeltagare som denna lördagsmorgon i januari tog sig till SFV-huset G18 i Helsingfors.

I jobbet som vd är det styrelsen som är Lohiluomas arbetsgivare, men på fritiden sitter hon själv i flera styrelser – allt från bokförings- och bostadsbolag till Martha- och idrottsföreningar.

– Den här utbildningsdagen ger mig en möjlighet att stanna upp och reflektera över mitt styrelsearbete. Det handlar kanske inte om att lära mig en massa nytt, utan snarare om att få bekräftelse på att jag gör rätt.

STYRELSEARBETE KRÄVER JURIDISK, STRATEGISK OCH SOCIAL FÖRMÅGA. Det är förtroendevalda som får många av samhällets kuggar att rulla. Genom den standardiserade JHO-utbildningen (där JHO står för *Järjestön hallitusosaja*) vill SFV ge styrelsemedlemmar den breda kunskap som gör att föreningsarbetet löper smidigt: det handlar om allt från det föreningstekniska till strategi och juridik.

Dessutom krävs ett socialt kunnande, eftersom styrelsearbete i grunden handlar om att samarbeta. Dagens första föreläsare Anna Litonius, vd för Folkhälsan Vålfärd, tar fasta på det här.

– Tillit är viktigt i varje styrelse. Ledamöterna måste våga föra en öppen dialog. Olika åsikter är en rikedom för föreningen.

Anna Litonius räknar upp de olika människotyper som brukar återfinnas i de flesta styrelser: den drivna projektledaren, den nyfikna idésprutan och den trygga klippan. Publiken hummar och nickar igenkännande.

EN KUNSKAP SINJEKTION I BÖRJAN AV MANDATPERIODEN. Malin Ström vid SFV:s studiecentral är en av dem som håller i trådarna för utbildningen. Som förenings-sakkunnig har hon hållit flera grundkurser i föreningskunskap – dagens JHO-utbildning är en fördjupning som kompletterar dem.

– Vi riktar oss primärt till förbund och organisationer. Och vi är jätteglada över att vi fick så många deltagare. Det visar att det finns ett behov av den här kunskapen.

Målsättningen är att samma utbildning skulle ordnas varje år i januari.

– På det sättet kan nyvalda ledamöter i organisationers styrelser få möjlighet att fördjupa sina kunskaper redan i början av mandatperioden, säger Ström. →

Öppen kommunikation och tydliga spelregler är avgörande för att styrelsearbetet ska löpa smidigt, anser **Anna Litonius** som är en av föreläsarna under JHO-utbildningen. I en styrelse finns olika sorters människor, och det gäller att balansera alla ledamöters kunskande.

Människomötena och engagemanget kring en styrelse ger väldigt mycket.

Meira-Pia Lohiluoma, direktör för ProAgria, har lång erfarenhet av styrelsearbete. Trots att hon har finska som modersmål har hon alltid jobbat i svenskspråkiga sammanhang. Hon har även engagerat sig som språkambassadör och föreläst om sin genuina nyfikenhet och sitt brinnande intresse för det svenska språket.

Det handlar kanske inte om att lära mig en massa nytt, utan snarare om att få bekräftelse på att jag gör rätt.

Fanny Ollus (till vänster) är ordförande för ämnesföreningen Spektrum vid Helsingfors universitet. Hon har tagit ett stort kliv från en liten till en stor förening i och med att hon har valts in i styrelsen för Tekniska Föreningen i Finland. Till höger: **Annika Nylander**, verksamhetsledare för Tekniska Föreningen i Finland.

Visst är jag lite nervös, men jag tror på mig själv och på att jag kommer att lära mig massor. Fanny Ollus

Fanny Ollus som deltar i utbildningen är nyinvald i Tekniska Föreningen i Finland. Tidigare har hon varit aktiv i en liten studentförening, men nu får hon jobba i en styrelse av helt andra mått.

– Det känns lite nervöst, men jag tror på mig själv! Jag kom hit idag för att lyssna och lära mig så mycket som möjligt.

Med på utbildningsdagen är också Tekniska Föreningens verksamhetsledare **Annika Nylander**.

– Dagen passar perfekt som en introduktion för nya styrelsemedlemmar.

LOJALITET, OMSORGSFULLHET OCH

TYSTNADSPLIKT. **Martin Löfman**, jurist vid föreningen Stiftelser och fonder, tar oss med på en djupdykning i den juridik som hänger ihop med styrelsearbete. Honnorsorden kretsar kring det kollektiva – ledamöterna är jämlika i beslutsfattandet, men majoritetsbeslut gäller.

– Till styrelsemedlemmens skyldigheter hör lojalitet, omsorgsfullhet och tystnadsplikt. En styrelsemedlem hålls ansvarig för sina egna och andras handlingar.

Frågorna från publiken haglar tätt. Deltagarna vill höra Löfmans syn på

Att lägga upp en strategi kräver grundligt arbete. Den interna kommunikationen är viktig: alla inom organisationen ska veta vart man är på väg.

Johan Aura, SFV:s kanslichef

intressekonflikter och jävssituationer, och hur länge gamla styrelseprotokoll ska sparas och vem som har rätt att läsa dem. **Hans Esberg** som representerar Norra

Österbottens Svenska Synskadade följer föreläsningen med intresse. Att känna till lagen och reglerna är hörnstenen i styrelsearbetet anser han.

– När vi fattar beslut är det viktigt att vi går på fakta – inte känslor.

“MAN FÅR VARA LITE JOBBIG SOM

STYRELSEMEDLEM”. Efter en lunchpaus på Svenska Teatern och med påtår i kaffekopparna slår vi oss ner för eftermiddagspasset. SFV:s kanslichef **Johan Aura** föreläser om strategiskt ledarskap. Strategi bygger på genomarbetade målsättningar – men dagens styrelser måste också anpassa sig till den snabba samhällsutvecklingen.

– För tio år gjorde man upp målsättningar för tio år framåt. För fem år sedan blickade man fem år fram i tiden. I dag kan strategier maximalt sträcka sig tre år in i framtiden, världen förändras så snabbt. Den som inte följer med blir akterseglad.

Johan Aura understryker att ett omfattande arbete bör ligga bakom varje förenings strategi. Att välja vad man gör är lika viktigt som att välja bort det man inte gör.

Kajsa Viitamäki vid Åbo Akademiens studentkår har mångårig erfarenhet av mindre studentföreningar, men har under senare tid engagerat sig i studentkåren, som är av helt annan storleksklass. Efter avslutad JHO-utbildning önskar hon ha en bredare kunskapsbas och mera självsäkerhet i styrelsearbetet.

Det är roligt att komma hit och lära sig!

Malin Ström som är föreningssakkunnig vid SFV har själv varit föreningsaktiv sedan tonåren. Hon uppmanar alla att prova på att engagera sig i en styrelse.

Det ger väldigt mycket att få göra gott för någon annan, och samtidigt får man nya sociala sammanhang. Mitt nätverk i Svenskfinland har kommit via mitt föreningsengagemang.

Martin Löfman är jurist och representerar Stiftelser och fonder rf. Hans föreläsning om styrelsens juridiska ansvar var mycket populär bland deltagarna.

Att jobba för en förening eller i en styrelse är ofta förknippat med starkare personliga värderingar, jämfört med att jobba för ett företag.

Kajsa Viitamäki som representerar Åbo Akademiens studentkår nickar.

– Här kom flera konkreta tips som jag kan ta med mig till studentkåren när vi uppdaterar vår strategi.

Johan Aura uppmanar också styrelsemedlemmarna att våga ifrågasätta, och vara lite obekväma.

– Man får vara lite jobbig som styrelsemedlem. Man ska ställa knepiga frågor, och inte bara hoppas att allting lyckas.

EN TRYGG LEDAMOT VÅGAR LÄGGA SIG SJÄLV I BLÖT. Under återstoden av dagen föreläser föreningssakkunniga **Malin Ström** tillsammans med **Amy Jägerskiöld** som är pedagogisk planerare vid SFV.

Fokus ligger på människorelationerna inom en styrelse: gruppdynamik, mångfald i diskussionen och vikten av att skapa trygghet genom att förankra beslut.

– Ledningen i en förening är styrelsen – det är ni. Ni måste få tid för att skapa en känsla av trygghet. Genom tillit och trygghet vågar man ta risker och lägga sig själv i blöt, säger Amy Jägerskiöld.

Flera i publiken håller med.

Som förbundssekreterare vid Finlands svenska lärarförbund vill Pocke Wikström (i mitten) ge alla som kommer till styrelsemötet en chans att dela med sig av sin kunskap. JHO-utbildningen hoppas han att ger fler verktyg för att ta vara på allt det kunnande ledamöterna har.

– Styrelsearbete handlar i grunden om att jobba med människor, att skapa engagemang så att alla får komma till tals på mötena, säger **Meira-Pia Lohiluoma**.

– Utbildningsdagen har gett mig nya tankar kring hur man kan göra styrelsearbetet mera intressant för medlemmarna. Från mitt perspektiv handlar det om att kunna få ut det mesta av det kunnande som styrelsemedlemmarna för med sig till mötet, säger **Pocke Wikström**,

förbundssekreterare vid Finlands svenska lärarförbund.

Föreläsare Malin Ström avslutar med ett konkret tips som hjälper för att hålla de förtroendevaldas motivation uppe.

– Styrelsemötena får inte vara för långa, max 2 timmar. ■

JHO-utbildning för styrelsemedlemmar

- Riktat sig till styrelsemedlemmar på nationell eller regional nivå.
- Består av fyra träffar: en närstudiedag och tre digitala kvällsträffar.
- Innehåller föreläsningar med experter, praktiska uppgifter och kunskapsutbyte.
- JHO kommer från *Järjestön hallitusosaaja*.
- Nästa utbildning planeras starta i januari 2025.

Nicko Smith säger att han känner sig som svensk, finlands-svensk och finne – på samma gång. Han är social, men trivs också ensam mitt ute i skogen.

POESIN

hjälpste Nicko möta sina rädslor

Genom att skriva bearbetar Nicko Smith sina egna trauman. Nu vill han att fler ska få tillgång till samma verktyg. Till hösten väntar en skolturné och en ny diktsamling för unga läsare.

Text & Foto *Sonja Finholm*

Nicko Smith ser dem överallt, unga som inte mår bra. Som inte klarar av takten, pressen och alla förväntningar som finns.

– Det fanns problem också på 1980-talet, men jag tror att det är ännu svårare att växa upp i dag. För mig handlade det om att jag var väldigt vilsen som barn. Jag började dra mig undan och utvecklade redan i högstadiet en social fobi som ända sedan dess påverkat min vardag.

Ända tills nu. I vinter har Nicko Smith uppträtt med att läsa dikter för äldre på seniorboenden – ett scenario som för några år sedan var otänkbart. Och någonstans där föddes tanken på att göra något motsvarande för ungdomar.

– För mig har skrivandet varit det viktigaste verktyget för att hantera mitt mående. Genom mina dikter bearbetar jag det jag varit med om och gör upp med alla gamla rädslor. Det har varit en lång resa, men nu börjar jag på riktigt se ljuset, säger han.

Men vi tar det från början. Nicko Smith är född i Stockholm och uppvuxen i Holmsund utanför Umeå. Han var en typisk hårdrockare som redan i tonåren

lärde sig uppskatta välformulerade lätttexter och även skrev mycket själv. Han spelade gitarr i ett rockband, men märkte så småningom att skrivandet flöt på betydligt bättre än gitarrspelandet. Han njöt av lyriken och kunde sitta i timmar med skivomslagen. Så här sa han i en intervju i en svensk musiktidning för några år sedan:

”

För mig är poesin urkraften i allt skrivande. Det är en ren och lite högtidlig form av text, som att klä sig i frack.

– Det var från musiken kärleken till det skrivna språket kom, och speciellt den komprimerade formen som finns inom musiklyriken. Det var den som fick mig att börja med poesi. Det blev naturligt för mig att ventiler mina tankar och känslor genom lyriken.

Familjen flyttade flera gånger och Nicko säger att han aldrig riktigt hann rota sig på de nya orterna, vilket ledde till att han drog sig undan ännu mer, flydde in i skrivandet. Resultatet blev en livslång fobi som tagit sig olika uttryck.

– Jag har hoppat av både utbildningar och jobb eftersom jag inte klarat av den sociala biten. Speciellt att jobba i grupp har varit en stor utmaning för mig.

Han bearbetade ångesten genom skrivandet, och tonårens fanzines byttes senare ut mot poesi. Han har gett ut åtta diktsamlingar och har en egen blogg där han publicerar recensioner och intervjuer med andra verksamma poeter.

– För mig är poesin urkraften i allt skrivande. Det är en ren och lite högtidlig form av text, som att klä sig i frack.

För att dryga ut kassan har han under åren hoppat in inom äldreården och när kommunen presenterade ett projekt på temat kultur i vården såg han sin chans. I egenskap av vårdare har han sett hur vardagen ser ut, med tajta scheman där det inte finns någon tid för det där lilla extra.

– Det var en rejäl utmaning för mig att för första gången ställa mig upp och prata i ett rum fullt av människor, men →

Nicko Smith

- **Vem:** Rikssvensk som hittade kärleken i Finland och flyttade hit i början av 2000-talet. De senaste åtta åren har han bott i Vasa tillsammans med sin fru och deras tre barn. Nicko är hans författarnamn, på körtorget står det Niklas.
- **Gör:** Poet och frilansskribent, som gett ut åtta diktsamlingar och driver poesibloggen nickopoet.com. Har också extraknäckt inom vården.
- **Favoritpoet:** Tomas Tranströmer och den amerikanska beat-poeten Allen Ginsberg.
- **Fritid:** Tycker om att träna med tunga vikter, att promenera ensam i skogen och spela gitarr. Läser också mycket.
- **Bakgrund:** Har lidit av social fobi och psykiska utmaningar under hela sitt vuxna liv.
- **Aktuell med:** Skriver som bäst en diktsamling som riktar till unga läsare. Boken kommer att vara utgångspunkt för en föreläsningsturné i de finlandssvenska skolorna.

Med hjälp av Vännerna

SFV:s mål: Högre välbefinnande inom utbildningen

Beviljat ändamål: För att skriva en poesibok om social fobi och göra skolbesök, där han delar med sig av sina egna erfarenheter.

Bidragsmottagare: Nicklas Frank Smith

Beviljat belopp: 18 000€

Tidsperiod: 11/23–12/24

Förväntat resultat: Att unga har beredskap att känna igen social fobi, förstå dess mekanismer och redskap att komma över den.

Nickos hälsning till dig som lider av social fobi

”För mig var lösningen att möta min egen största rädsla – att prata inför publik – och se att jag klarar av det.

Jag har tidigare alltid tackat nej till spännande uppdrag som innebär stora folksamlingar, men nu känner jag mig redo att äntligen kunna göra det jag vill.

För mig var det poesin som var nyckeln, för någon annan kan det vara musiken.

Det gäller att hitta sin grej.”

samtidigt alldeles underbart att se lyckan i publikens ögon när de fick höra gamla kända dikter. Jag läste också av mina egna.

Efterfrågan växte och det första uppträdandet följdes av många till. För varje gång kände han hur han växte, och hur de gamla demonerna började ge vika.

Projektet med den nya diktsamlingen och den planerade skolturnén är ytterligare ett steg på hans egen resa, samtidigt som han också har ett annat syfte – att hjälpa unga som inte riktigt hittar sin plats och visa hur man med hjälp av språkliga uttryck kan bearbeta svåra saker. Han vet att många har svårt att ta sig till skolan och att det finns mycket utanförskap. Han vill öppna upp skrivandet som verktyg och litteraturen som en helande kraft och hoppas att ungdomarna ska bli lika berörda som seniorerna.

– Jag tror att det finns många som har det i sig, utan att veta om det. I dag skrivs det mer än någonsin, men samtidigt sägs det inte mycket. Om man hittar rätt sätt

att använda språket kan det fungera både pedagogiskt och terapeutiskt. Men jag är också medveten om att alla inte är skrivande människor, för dem kan musik eller konst ha samma effekt. Det handlar om att hitta ett eget uttryckssätt.

Diktsamlingen som nu han skriver och som ska komplettera uppträdandet liknar hans tidigare verk, men fokuset är ett annat. Den här poesin riktar sig till unga läsare och tanken är att boken ska delas ut gratis till de skolor som beställer ett uppträdande. Han har också bollar texterna med sina egna tonåringar för att hitta rätt nivå och uttryckssätt.

Av hans egen sociala fobi finns bara en svag skugga kvar. Men han erkänner att den finns där, och att han innerst inne är livrädd för att ställa sig framför en klass högstadiel elever.

– Men jag vet att jag klarar det. Jag fyller snart 50 och har bestämt mig för att inte längre vara slav under rädslan. Att lyckas med det här projektet är den sista biten som gör mitt eget livspussel komplett. ■

Nicko Smith har just nu två skrivprojekt på gång, ett samarbetsprojekt i form av en reportagebok om 19 finlandssvenska poeter och en diktsamling för unga.

Social fobi

*Du är en vampyr
utan huggtänder
som blir rädd
för din egen spegelbild
inuti en spegel
som inte existerar
förrän du låter den
göra det*

Ur Nicko Smiths kommande diktsamling för unga

Rädslans käftar

*Rädslans käftar
tuggar i sig framtiden
Den som var min
TikTok-mardrömmar
flimrar på livets skärmar
Sekvenser av ett drömlöst rike
tar sin form
Allting som jag gav upp
För ingenting*

Ur Nicko Smiths kommande diktsamling för unga

De var hemmasittare

– under många år kämpade de för att våga gå till skolan igen

Text Camilla Lindberg

– Skolan blev som en stor farlig björn som jag inte ville gå nära, säger Lova Yllner. Hon blev det man kallade för en ”hemmasittare”. I dag finns det tusentals ungdomar i Finland som lider av ofrivillig eller utmanande skolfrånvaro. Hur ska man hantera det?

Det går inte att säga att björnen är snäll. Det är inte så det fungerar, säger Lovas mamma Nadja Yllner.

Hon beskriver hur hon och Lovas pappa försökte hålla fast dottern och tvinga på henne stövlarna. Sedan tittade de flickan strängt i ögonen.

– Men det jag såg var renodlad skräck i Lovas ögon, och i den stunden insåg jag att hon inte kan välja om hon vill gå till skolan eller inte. Hon behövde få hjälp med att hantera de där krafterna, säger Nadja Yllner.

Allting började när Lova gick i fyran i en skola i Sverige och lidandet fortsatte ändå fram till den sjunde årskursen.

FEL GLASÖGON BLEV BÖRJAN. Katrina Saarinen i Finland hade liknande utmaningar med att gå i skola. Inte heller här fanns det någon som helst kunskap om hur man skulle hantera det nya fenomenet.

– Jag fick fel glasögon och hela ettan gick utan att jag lärde mig läsa. Jag och mamma fick ofta höra att vi inte försökte tillräckligt.

Den onda spiralen hade börjat. Redan i åttaårsåldern gick hon till en kurator, och den första depressionen kom i årskurs fem, för att sedan igen bli värre under årskurs nio. I tonåren låg den unga

Nadja och Lova Yllner. FOTO: PRIVAT

”

Det är svårt att sätta ord på hur dåligt jag mådde och den ångest jag kände varje dag.

Lova Yllner

flickan i sängen fylld av ångest, oförmögen att stiga upp på morgonen. Ingen, inte heller lärarna, tycktes riktigt kunna hjälpa på rätt sätt.

VIKTIGT MED TIDIGT INGRIPANDE. Under ett scensamtal i januari på utbildningsmässan Educa i Helsingfors, fick publiken möta de här tre personerna. I samtalet som genomfördes i en fullsatt föreläsningssal deltog även specialforskaren Katarina Alanko från Åbo universitet. Hon har

undersökt barns skolfrånvaro och utarbetat evidensbaserade metoder som stöd för skolornas förebyggande arbete.

– Oj, ni fick lida länge, säger hon och påpekar betydelsen av tidigt ingripande.

Hon utvecklar sitt resonemang.

– Generellt sätt är det här ändå ingenting som händer över en natt. Det kommer smygande och byggs upp över tid, och i bakgrunden finns ofta ett grundproblem. Skolfrånvaron blir sedan en sekundär orsak, men när problemet väl har uppstått måste man tackla bägge.

Hon hänvisar till att det numera finns nationella riktlinjer och stödmaterial att tillgå.

Så var inte situationen tidigare, varken i Sverige eller i Finland.

– Alla var lika handfallna, hemmasittare fanns knappt när Lova var liten, säger Nadja Yllner.

SMÅGRUPPER ÄR VIKTIGA. – Det är svårt att sätta ord på hur dåligt jag mådde och den ångest jag kände varje dag, säger Lova Yllner som tyckte att det mest pinsamma som fanns var att inte våga gå till skolan.

Nu har hon återfått sin tro på framtiden och är i full gång med att återuppta sina gymnasiestudier. Vändningen kom när hon i sjuan fick byta till en annan skola där det fanns tillgång till små grupper. ➔

Ungdomarnas tips till lärarna

- Ha kontakt med dina elever, visa att du bryr dig och fråga hur de mår.
- När en elev kommer tillbaka till skolan efter en tids frånvaro ska du skydda hen från andra elevers påhopp, frågor och gliringar.

Mamma Nadja Yllners tips till föräldrar

- Stirra dig inte blind på grundskolans betydelse. Det man lär sig där, kan man lära sig senare i livet på otaliga andra ställen. Det viktiga är att ditt barn börjar må bra.
- Gå och prata med någon psykolog tillsammans med din partner för att bättre kunna gå i samma takt.
- Undvik att vältra över dina känslor av ångest och frustration på barnet.

Lova Yllner (t.v.) och Katrina Saarinen har liknande erfarenheter av att inte kunna gå till skolan.

FOTO: MATILDA HERTZBERG

FOTO: JACOBÄBERG/BERTILLS&JUNG

” Jag fick fel glasögon och hela ettan gick utan att jag lärde mig läsa. **Katrina Saarinen**

– Vi kämpade och grälade dagligen ända från årskurs fem med min mamma, säger Katrina Saarinen.

Jopo-klassen blev hennes räddning och där kände hon sig för första gången trygg. I dag känner hon sig tillfreds med livet och har nyligen köpt egnahemshus tillsammans med sin sambo.

SJUKSKRIVA BARN FRÅN SKOLAN.

Nadja Yllner är undersökande journalist och har även skrivit boken *Hon kallades hemmasittare: om skolan, tårarna och kampen i hallen*.

Hon gör ett liknelse med vuxna på en arbetsplats.

– Ingen skulle säga till en utbränd att skärpa sig och ge uppmaningen att gå tillbaka till samma ställe, med samma människor och utföra exakt samma arbetsuppgifter på samma sätt som när man blev utbränd. Om man ser en blomma vissna tar man också reda på vad som behöver förändras i miljön.

– Ja, vi utgår alltid från premissen att skolan är rehabiliterande och att man ska återvända så snabbt som möjligt.

Behöver vi ha ett annat system? Fundera på att sjukskriva också barn, åtminstone medan man håller på och utreder? säger Katarina Alanko.

ATT BLI FOTAD I SKOLAN GER ÅNGEST.

Vad är då orsakerna till att fenomenet med utmanande skolfrånvaro växer kraftigt?

– Det blir förstås spekulativt, kanske det beror på pandemin, men ungas psykiska ohälsa har också ökat överlag, och därtill har vi i den nya läroplanen gått in för mera självvärdering. Det fanns många bra saker med det lite gammaldags systemet där läraren hade en mera central roll, säger Katarina Alanko.

Nadja Yllner är övertygad om att större klasser, avsaknad av smågrupper och att eleverna förutsätts ta större eget ansvar missgynnar den tio procent som inte klarar av det.

– Nuförtiden fotar och filmar ungdomarna varandra 24/7. Om jag skulle gå i skola nu, skulle jag vara livrädd hela tiden att någon tar en bild på mig. Det som skrämmer är att allt man gör och säger kan filmas, säger Katrina Saarinen. ■

Om scensamtalet

- Scensamtalet *Att vilja men inte kunna* skedde 26.1 på Educa-mässan. På scenen fanns mamman och journalisten **Nadja Yllner** och dottern **Lova Yllner**, **Katrina Saarinen** som medverkat i Åbo Akademis undersökning kring ämnet, samt **Katarina Alanko**, specialforskare vid Åbo Universitet.
- Journalisten **Lina Laurent** ledde samtalet som arrangerades av Svenska folkskolans vänner, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Svenska kulturfonden och Föreningen Konstsamfundet.
- Artikeln bygger på scensamtalet och kompletterande intervjuer.
- Länk till Nadja Yllners bok: <https://www.forum.se/bocker/276481/hon-kallades-hemmasittare/>

Zacharias – en futurist vars hälsning vi glömt

En iskall dag i januari sitter vi inne i värmen och dricker kaffe ur muminmuggar. Jag ska göra en intervju med tre gymnasiekillar på uppdrag av SFV. Temat är hur pojkar och unga män upplever att det är att vara pojke och ung man i dag. Intervjun drar ut på tiden. De visar sig vara ytterst sparsamt med tillfällen då unga pojkar får möjlighet att samtala på djupet.

I färskt minne finns ett artikeluppdrag som jag fick före julen. Den gången träffade jag två unga män från Ung resurs på Åland. Samtalsämnet var livets mening.

En stark känsla av *déjà vu* infinner sig, men igenkännandet visar sig höra ihop med en ännu tidigare artikel jag gjort för *SFV-magasinet*. Jag hade då förmånen att få träffa unga män från Ålands yrkesgymnasium. De hade fått understöd av SFV för att kunna förverkliga ett projekt som gick ut på att ge skolans studerande, i synnerhet pojkarna, ett tillfälligt forum där de kunde diskutera psykisk ohälsa utifrån filmen *Tigrar*.

Plötsligt är det som om en röd tråd löper genom den vita snön utanför fönstret. Alla möten med de unga pojkarna är överraskande samstämda. De rör sig i samma riktning och långt där inne kan jag ana ett tyst rop. För det är också entydigt det som de alla säger. Killar ska inte be om hjälp, inte visa sig svaga, inte gråta eller tala om djupa saker.

Det tysta ropet lyder: kom och hjälp oss! Vi behöver er vuxna. Vi behöver så febrilt någon som vill möta oss och tala med oss om djupa saker. Vi är inte alls så tuffa som vi ser ut.

I vissa fall, när denna längtan djupt därinne kunnat verbaliseras, så lyfter några av killarna fram ett försiktigt önskemål om organiserade samtalsgrupper. Men var finns sådana? Kravlösa? För oss vanliga pojkar som vill tala.

Det är många tankar i mitt huvud när gymnasiekillarna stiger upp och artigt tackar för sig. De går ut mot studentskrivningar, värnplikt, och kanske ut i krig? Också den saken fanns det behov att tala om. Men vem lyssnar? Vem frågar?

På kvällen skickar dottern som är lärare ett klipp hon hittat på Yles Vetamix. Klippet heter Topelius på 4 minuter och är en rapid kronologisk historia om vår älskade författare. Topelius-dagen närmar sig. Jag lyssnar och blir påmind om saker jag glömt. Som att denna man faktiskt fick genomlida förlusten av fem barn, men också att han startade en djurskyddsförening. Och märk väl, att han blev student med svaga betyg.

I slutet av klippet hajar jag till. Det är den meningen som också fångat min dotters uppmärksamhet. Uppläsaren berättar att den 12 mars 1898 så somnar vår hjälte in hemma på Björkudden i Sibbo. Det sista orden han yttrade till sina barnbarn var: ”framför min hälsning till det tjugonde seklets ungdomar”.

Här vill jag stanna upp. På dödsbädden var det alltså nästa århundrades unga som Topelius hade i minnet. Det var till dem han ville hälsa. Och här kommer nu hälsningen, om du inte hört den tidigare, även du som lever ännu ett sekel senare.

Enligt klippet lär familjens trädgårdsmästare ha kunnat läsa i stjärnorna när Zacharias föddes att barnet skulle komma att gå långt i livet. Jag blir plötsligt intresserad av hans tankar, hans ideologi, hans journalistik, hans sagor och även hans tro.

Han var en sann futurist vars hebreiska namn faktiskt betyder ”Gud kommer ihåg”. Men vad menade Zacharias med sin hälsning till framtidens unga? Det här sitter jag och funderar på. Och framför mig ser jag ansikten av unga killar.

Camilla Lindberg

CAMILLA LINDBERG JOBBAR INOM YRKES-
UTBIDNINGEN, ÄR JOURNALIST OCH HAR
ÄVEN SKRIVIT FLERA PLATS BIOGRAFIER.

*Kom och hjälp oss!
Vi behöver er
vuxna. Vi behöver
så febrilt någon
som vill möta oss
och tala med oss
om djupa saker.
Vi är inte alls så
tuffa som vi ser ut.*

Oändliga

VALMÖJLIGHETER

gör oss olyckliga – till råga på allt är vi inte så fria som vi tror

Personlig frihet och möjlighet att själva välja hur vi lever våra liv – de två idealen förväntas gå hand i hand i ett samhälle där alla är sin egen lyckas smed. Men det paradoxala är att ju mer individualismen ökar, desto mer tynger samhällets problem på varje enskild individs axlar.

Text & Foto Sebastian Dahlström

Vi kan jämföra samhällsutvecklingen med ett efterrättsbord. Förre i världen serverades det en kaka som alla tog för sig av. Nuförtiden dignar bordet av oändligt många sorters kakor: och vi förväntas alla välja just den kaka som passar oss själva bäst.

Det säger Rasmus Mannerström, lektor i socialpsykologi vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. De till synes oändliga valmöjligheterna drabbar unga särskilt hårt – när de står inför val av utbildning, karriär, arbete och parförhållande.

– Vi förväntas välja snabbt och välja

rätt, men vi har ingen möjlighet att smaka på alla kakor innan vi beslutar oss.

Enligt Rasmus Mannerström ligger det stor press på den som ska välja. En press som samhället har lagt, men som individen får bära konsekvenserna av.

– Det finns gott om råd. Politiker brukar uppmana oss att välja det som är

“Vi kan endast hitta bestående lycka i grupper. Det är sällsynt eller omöjligt att hitta individuell lycka, helt isolerad från resten av samhället”, säger universitetslektor och sociolog Rasmus Mannerström.

nyttigt för samhället, men ingen vet om dagens toppjobb finns kvar i framtiden. Välmenande föräldrar uppmanar oss att välja det som gör oss lyckliga, men individuell lycka är sällan bestående. När beslutsångesten får oss att må dåligt beskyller vi oss själva: Felet är vårt – inte samhällets.

VI TÄVLAR OM BEKRÄFTELSE GENOM ATT VISA VÅRT OBEROENDE. Enligt Rasmus Mannerström har samhällsutvecklingen gått från ett rollsamhälle till ett identitetssamhälle. Förr föddes vi in i en roll som automatiskt gav oss respekt och en samhällsposition. Vår uppgift var att fylla den rollen på bästa sätt.

– I dag förväntas vi skapa vår identitet genom de val vi gör. Genom att visa att vi är fria individer får vi erkännande och respekt. Att välja har blivit en plikt. Att inte välja ses som regression.

Rasmus Mannerström beskriver dagens individualistiska samhälle som en ständigt kapplöpning, en tävling, där man vinner bekräftelse genom att välja rätt.

– Samtidigt är samhället i ständig förändring, vilket tvingar oss att kontinuerligt göra nya val. Å ena sidan ser vi individen som ansvarig för sina val – å andra sidan kan vi aldrig lita på att valen håller i längden. Det blir en omöjlig ekvation.

“I ETT ULTRALIBERALT SAMHÄLLE ÄR INDIVIDEN INTE FRI”. Västvärldens samhällsideologi där alla ses som sin egen lyckas smed bär enligt Rasmus Mannerström på en dold paradox: vi är inte så fria som vi tror. Vi tenderar att koppla samman ökad individualism med allt flera valmöjligheter, men egentligen är det precis tvärtom, säger Mannerström.

– I teorin kan alla bli vad som helst, men i praktiken är det ouppnåeligt för de flesta. Vår bakgrund styr våra möjligheter i mycket högre grad än vi tror. I takt med att vi monterar ner välfärdsstaten och klyftorna i samhället blir bredare minskar människors möjligheter att välja fritt. I ett ultraliberal samhälle är det din bakgrund som fullständigt determinerar dina valmöjligheter.

Paradoxen i vår kultur är alltså att vi idealiserar det fria valet, samtidigt som vårt samhälle inte tillåter oss att välja fritt.

– Det här skapar både osäkerhet och rädsla för att misslyckas, säger Rasmus Mannerström.

DET VI KAN KONTROLLERA KONTROLLERAR VI HÅRT. Enligt Rasmus Mannerström leder rädslan för att misslyckas till att många tvekar inför att göra oåterkalleliga val. Det kan i sin tur leda till en ond cirkel:

– Å ena sidan är vår identitet och känsla av frihet beroende av vår möjlighet att välja, men så fort vi väljer något binder det oss, och inverkar negativt på vår känsla av frihet.

Enligt Mannerström är den lösning som många tar till att lägga opropor­tionerligt mycket fokus på de få saker vi verkligen kan kontrollera.

– Vi binder upp vår psykiska energi på fenomen som snabb konsumtion, statusprylar eller en viss form av kroppskultur. Många söker sig också till färdiga lösningar för att inte själva tvingas välja. I extremfall kan det handla om fundamentalism.

Enligt Rasmus Mannerström har vi skapat ett samhälle där mängden autonomi varje individ förväntas klara av är för stor.

– Det enda stabila är en konstant förändring. Det blir omöjligt att hitta ett ➔

Elevpanelen under SFV:s evenemang i festsalen i G18 leddes av universitetslektor Rasmus Mannerström (längst till vänster). Paneldeltagarna (från vänster) var Benjamin Österman, Lovisa Schulman, Selma Kettunen, Anton Hellström, Kia Saarinen och Rasmus Lindblom.

fotfäste, och vi känner oss mer eller mindre vilsna och otillräckliga hela tiden. Det här kan leda till depression.

DU OCH JAG FÅR BÄRA SAMHÄLLETS PROBLEM. Enligt Rasmus Mannerström tacklar västvärldens liberalistiska samhällen individens illamående genom att söka roten till problemen hos individen själv.

– Förklaringarna handlar ofta om kemisk obalans i hjärnan, vilket skapar ett behov för nya diagnoser och medi-

ciner. Samtidigt har det blivit mera acceptabelt att tala om sina känslor, vilket kan skapa en föreställning om att vi alltid har mått så här, men tidigare tigit om det.

Som samhällsvetare är Rasmus Mannerström kritisk till dessa förklaringsmodeller.

– Diagnoser och mediciner hjälper oss inte att förutsäga och förebygga problem. En diagnos kan rentav bli en identitet. Det är inte heller tillfredsställande att säga att människors mående

Det enda stabila är en konstant förändring. Det blir omöjligt att hitta ett fotfäste, och vi känner oss mer eller mindre vilsna och otillräckliga hela tiden.

Vi kan endast hitta bestående lycka i grupper. Det är sällsynt eller omöjligt att hitta individuell lycka, helt isolerad från resten av samhället”, säger universitetslektor och sociolog Rasmus Mannerström.

alltid varit konstant, eftersom vi skapar vårt psykiska och mentala innehåll genom det vi talar om. Språket vi använder förändrar oss.

Enligt Rasmus Mannerström söker vi oss till terapi, i grunden, för att lösa samhällets problem.

– När vi mår dåligt ser vi brister i oss själva, och glömmer att människors mående alltid är kopplat till det omgivande samhället. Ett exempel på det här är att känna ångest över klimatförändringen och bli hänvisad till terapi – som om det skulle gå att lösa klimatfrågan genom att bota sitt personliga illamående. ■

Rasmus Mannerström listar förslag på vad skolan kunde göra för att stötta ungdomarna i de utmaningar som dagens samhälle med dess oändliga val för med sig.

- **Mindre kontroll av utbildningsstigar:** Strukturella problem måste lösas på ett strukturellt plan – inte individuellt. Riktningen i läroplanen där ungdomar i allt yngre ålder måste fatta beslut för sin framtid passar inte in i samhällets strävan efter en flexibel arbetsmarknad. De unga måste få möjlighet att prova på många olika alternativ innan de hittar sin väg.
- **Mera undervisning i sociologi, filosofi och historia:** De unga måste lära sig vad ett samhälle är, och vilka strukturer som driver det. Elever borde inse att alla inte har alla möjligheter, alla inte kan bli vad som helst – det ger ödmjukhet och realism. Då föds en förståelse för att samhällsförändringar inte sker genom individuella val utan genom kollektiva rörelser.
- **Fokus på vad vi har gemensamt** – inte vad som skiljer oss och gör oss unika: Visst är vi alla unika, men vi har tappat bort det som vi alla har gemensamt. Vi borde fokusera mer på det.
- **Mobiltelefoner och sociala medier** hör inte hemma i skolan: De är distraktioner från annat tankearbete, och försvårar koncentration och ökar rastlösheten.
- **Mer läsning, särskilt av klassiker:** Genom läsning lär vi oss att vi inte är så unika eller ensamma med våra egna tankar och känslor som vi kanske tror. Vi lär oss hur andra har gjort i liknande situationer. Klassiker skapar kontinuitet och ger förståelse för historia. Skönlitteratur är hundra gånger bättre än självhjälpslitteratur.

Kia Saarinen som går på 9:onde klass i Åshöjdens skola minns gemenskapen under skoltiden med värme. I bakgrunden ser vi abiturienterna Anton Hellström och Selma Kettunen. Kettunen är ett undantag bland de församlade eleverna - medan de flesta ännu funderar på vad de vill göra i framtiden är Selma Kettunen säker på att hon vill studera juridik.

Meningsfullhet viktig i ungas yrkesval:

“Om jag vinner på Lotto blir jag lärare”

Universitetslektor Rasmus Mannerström föreläste under rubriken *Att vara eller icke vara? Om ungdomarnas identitetsproblematik och välmående idag* under SFV:s nätverksträff för projektet Den välmående skolan i SFV-huset G18 i Helsingfors i början av januari 2024.

I anslutning till föreläsningen ledde Rasmus Mannerström en paneldiskussion med abiturienter och niondeklassare. Diskussionen kretsade kring de framtidsplaner gällande studier och yrkesval som ungdomarna funderar på.

– Jag tycker det är svårt att välja. Jag har alltid varit intresserad av jättemånga saker, så jag vet att jag har många alternativ, säger **Kia Saarinen**, niondeklassare vid Åshöjdens skola.

– Jag har alltid känt att jag har för många alternativ. Det var svårt att välja gymnasium och inte blir det lättare att välja universitet heller, säger **Lovisa Schulman**, abiturient vid IB-linjen vid Matlilidens gymnasium.

Schulmans kurskamrat **Benjamin Österman** håller med. Men när det gäller stora livsval brukar Österman koncentrera sig på slutmålet.

– Jag brukar fokusera på vart jag vill komma i slutändan. Så utvärderar jag de val jag står inför: vilket av dem för mig närmare mitt slutmål?

När diskussionen glider in på yrkesval poängterar flera av eleverna vikten av flexibilitet och en känsla av meningsfullhet vid sidan av lönenivån.

– Både ekonomisk och tidsmässig flexibilitet är viktigt, säger Österman.

Anton Hellström, abiturient vid Gymnasiet Grankulla Samskola nickar instämmande. Den framtida karriären måste också kännas meningsfull.

– Om jag skulle vinna på Lotto skulle jag bli lärare, säger Hellström och får rungande applåder av den församlade lärarkåren i salen. ■

Jag har alltid känt att jag har för många alternativ. Det var svårt att välja gymnasium och inte blir det lättare att välja universitet heller.

Lovisa Schulman

Vet du vad dina barn gör på nätet?

Text & Foto Sonja Finhom

Nätmobbing, spelberoende och bedrägerier. Men också kompisrelationer, underhållning och en källa till kunskap. Nu ska föräldrar, lärare och elever få hjälp med att navigera rätt på sociala medier och internet.

Jennifer Dalgren tar fram en tjock packe kort och börjar bläddra. "Vilken är den mest onödiga appen du har i din telefon?" och "Tycker ni det är okej att era föräldrar följer er på sociala medier?"

Diskussionskortet har hon med sig när hon besöker skolor och föräldramöten. Med dem som verktyg kan hon få igång samtal också om sådant som kan kännas svårt att prata om.

– Workshoppar och mindre grupper är

det bästa för att skapa förtroliga diskussioner. Jag har också en fördel i att jag kommer utifrån, många kanske inte vill eller vågar prata med sin egen lärare eller någon annan i skolan, säger hon.

Jennifer Dalgren är ansvarig för Välmående i skolan, ett av Barnavårdsföreningens senaste projekt. Målsättningen är att nå ut till både elever, skolpersonal och föräldrar för att prata om hur vi ska hantera internet och sociala

Jennifer Dalgren jobbar med Barnavårdsföreningens projekt Värmående i skolan.

Hos Barnavårdsföreningen i Vasa finns små färggranna gubbar överallt som påminner oss om viktiga saker.

” Vi måste komma ihåg att det ofta är de unga som är experterna och att vi behöver lyssna och vara intresserade av vad de gör bakom sina skärmar.

medier. Rent konkret handlar det om att prata om känslor, relationer, respekt och hur man stärker sin självkänsla. Om hur man ska bete sig online och vad man ska se upp med.

– En av utmaningarna är att det ofta krockar mellan generationerna. Våra barn är födda med sociala medier, medan vi vuxna inte alltid förstår oss på vad som pågår på nätet, och då kan det vara svårt att få till en bra dialog. Vi måste komma ihåg att det ofta är de unga som är experterna och att vi behöver lyssna och vara intresserade av vad de gör bakom sina skärmar.

Innehållet är efterfrågat. I sitt tidigare arbete med olika skolprojekt har Jennifer Dalgren och hennes kolleger sett en tilltagande osäkerhet kring hur man ska hantera olika utmaningar med barns och ungas skärmtid. Många vuxna känner sig osäkra när det gäller exempelvis användningen, nyttan, farorna och gränssättning.

– När det gäller kost och motion finns det nationella rekommendationer, men när vi pratar om ungas nätanvändning finns det inga riktlinjer att följa. Vår tanke är att hjälpa både vuxna och barn att navigera i den djungel som nätet många gånger är. Det är inte så enkelt att veta vad som är rätt och fel.

Många frågor handlar om skärmtid och nätanvändning, om vad som är rimligt och hur man kan tänka i olika åldrar. Ett annat konkret exempel som Jennifer Dalgren nämner är kompisstrul i WhatsApp-grupper, som förvånansvärt ofta

landar på skolpersonalens bord. När olika problem uppstår i kompisretsar påverkas också skolvardagen och gör att lärarnas tid och resurser går åt till att reda upp missförstånd och konflikter som skett på sociala medier under elevernas fritid.

– Att våra sociala liv allt oftare levs online gör också att gränsen mellan skola och fritid flyter ihop, säger hon.

Just nu planeras workshoppar för att ge skolpersonal verktyg att diskutera nätanvändning med barnen. Med de unga pratar Jennifer mycket om hur man ska agera och uttrycka sig online, om källkritik och vad som är lagligt och olagligt. Jennifer har egna konton på de populära plattformarna och försöker hänga med i utvecklingen. Hon följer med hur de unga kommunicerar och vilket språk de använder sig av.

– Men hur aktiv jag än är känns det som om jag alltid är tio steg efter. Så snabbt går utvecklingen. En app som är populär just nu kan vara helt ute i morgon.

Diskussionskortet som Jennifer alltid har med sig i väskan är bara ett av de konkreta verktyg som projektet ska resultera i. Tanken är att skapa en omfattande materialbank för både barn och vuxna. Skolor kan beställa lektioner, föreläsningar, workshoppar och temadagar, och det kommer även att ordnas olika kampanjer och evenemang på samma tema.

– Det är också viktigt att komma ihåg att skärmar inte bara är av ondo. De är ett viktigt redskap och verktyg både i skolan →

Jennifer Dalgren plockar fram sin Välmående-väska som hon har med sig under sina skolbesök. Diskussionskortet har visat sig vara ett bra sätt att få eleverna att våga prata också om svåra saker.

och på fritiden. Se bara på oss vuxna, vi behöver våra skärmar för att kunna sköta vårt arbete och uträtta viktiga ärenden. Det är likadant med unga, de har en stor del av sina sociala liv i olika appar. Och vi kan inte tjata om skärmtid med barnen så länge vi själva är som fastklistrade vid

våra mobiler. Ibland brukar jag stanna upp och iaktta folk och det är nästan lite skrämmande hur beroende vi är av våra skärmar.

Vad tycker då Jennifer Dalgren om diskussionen om mobilförbud i skolan?

Hon tvekar länge innan hon svarar, men

kommer slutligen fram till att ett förbud kan fungera i de lägre klasserna.

– Jag anser att telefonerna inte ska vara framme under lektionerna. Men det kan vara bra att ha med telefonen till skolan, ifall man behöver få tag på en förälder när skoldagen slutat. ■

Välmående på nätet

- **Vad:** Treårigt projekt som drivs av Barnavårdsföreningen.
- **För vem:** Målgruppen är barn och unga i åldrarna 10–19 år samt föräldrar och professionella som jobbar med barn och unga. Just nu erbjuds innehållet för skolor i svenska Österbotten, men det finns planer på att testa motsvarande program även i Raseborg och Nyland.
- **Hur:** Föreläsningar och workshoppar för skolelever, skolpersonal och föräldrar. Till projektet hör också att ta fram material, till exempel diskussionskort och lektionsplaneringar.

Jennifers tips till dig som förälder

- Skapa en bra relation och en öppen kommunikation med ditt barn.
- Våga prata också om svåra saker, och lämna inte barnet ensamt i svåra situationer.
- Om barnet råkar ut för något obehagligt eller olagligt på nätet är det viktigt att inte skuldbelägga. Var tydlig med att det inte är barnets fel.
- Tjata inte bara på att de ska lägga bort telefonen, utan erbjud dem ett alternativ, något annat att göra.
- Fundera över din egen nätanvändning. Hur ofta fastnar du i onödigheter?

Med hjälp av Vännerna

SFV:s mål: Högre välbefinnande inom utbildningen

Beviljat ändamål: Stöd för vårdnadshavare, skolpersonal och elever för hur man på ett sunt sätt kan finnas på sociala medier och använda internet.

Bidragmottagare: Barnavårdsföreningen i Finland

Beviljat belopp: 90 000 euro

Tidsperiod: 05/23–05/26

Förväntat resultat: Ökad kunskap i att värdera digitala källor och att kritiskt ta ställning till information på nätet.

De efterlyser lite mjukare villkor för unga män

Text & Foto Camilla Lindberg

Ett samtal med tre abiturienter från Ekenäs rymde allt från handväskor till trenden med alfahannar, och den finländska mannens största utmaning. – Det skulle nog bli tyst om man började tala om lite djupare saker med sina kompisar, pojkar är inte vana med sådant, säger Maurus Blomqvist.

Oscar (Ossi) Johansson, Maurus Blomqvist och Jonathan Lindroos, är abiturienter vid Ekenäs gymnasium.

Oscar Johansson väljer muminnuggen med Lilla My.

– Jag tycker det är fint med en liten flicka som går först i ledet och de stora följer efter.

På bordet står ett antal muminnuggar med utvalda motiv som relaterar till könsroller. De tre gymnasiepojkarna får välja den kaffemugg som känns rätt för dem. Det här blir inledningen till ämnet vi ska tala om, det vill säga hur det är att vara pojke och ung man i dag. Vad har man för rörelseutrymme och vilka är utmaningarna?

Maurus Blomqvist väljer muggen med hattfnattar som sticker upp.

– Man talar ofta om att pojkar och män ska klara sig ensamma, men jag gillar att man här är tillsammans ett helt gäng.

EN STARK MAN GÅR PÅ GYM. Till en början rör sig samtalet kring yttre könsattribut i småstaden Ekenäs där killarna bor.

Check för frisyrer, inget könstabu. Alla klädfärger är också tillåtna. Men smink och nagellack på en pojke? Nix. Inte heller kjol. Check för vitt pärlhalsband. Det funkade, men beror på den övriga stilen. Handväska är big no no.

– Inte för att den är feminin, men jag tycker att det skulle kännas synnerligen problematiskt att hela tiden gå runt och släpa på någonting i handen, säger **Jonathan Lindroos** och demonstrerar.

Killarna är övertygade om att rörelseutrymmet är mer begränsat i en småstad.

– Man ska nog helst vara händig som man och i högstadiet fanns det förväntningar på att man ska tala om sin moped. Normen i samhället är överlag att en ordentlig man ska vara stark och gå på gym, säger Maurus Blomqvist. →

Jonathan Lindroos, Oscar (Ossi) Johansson och Maurus Blomqvist tycker att förväntningarna på pojkar och flickor är olika.

”

Man ska nog helst vara händig som man och i högstadiet fanns det förväntningar på att man ska tala om sin moped.

Maurus Blomqvist

HÅRD FOTBALLSTRÄNING. Jonathan Lindroos tycker att det finns en tydligt konflikt som hör ihop med vackra manskroppar.

– Samtidigt betonas det ju hela tiden att man ska vara öppen för olika kroppstyper.

Han har en ärftlig sjukdom och den medför vissa fysiska begränsningar.

– För mig har normen med en fysiskt stark man som klarar av att fixa motorer

och jobba på gården känts utmanande. Jag har alltid använt huvudet mera än kroppen, och förstår mig inte alls på maskiner.

Oscar Johansson skippar gärna VM i ishockey till förmån för umgänge med kompisar, eller för att meka med bilen.

Maurus Blomqvist nämner ishockeyfilmen *Björnstad*. Han har jämfört sina egna fotbollsträningar med sin yngre systers.

– Pojkarna uppmanas i större utsträckning att kämpa, vara tuffa och gå hårt ut. Kanske kan det här påverka också andra delar av livet?

DET FINNS BEHOV AV SAMTAL.

Muggarna töms på kaffe och bananmuffinsarna försvinner, likaså tiden.

Handlar det om ett uppdämt behov att få samtala killar emellan? Alla tre är eniga. Den finländska mannen har en stor utmaning, förutom att han inte kan be om hjälp.

– Pojkar kan inte föra djupa samtal med varandra om livet och vänskap, och inte heller om hur man känner eller hur man mår. Tungta ämnen behandlar

man själv och man diskuterar inte alls sådant med varandra, säger Jonathan Lindroos.

Alla tre är överens om att man ska vara enormt god kompis med någon, eller full, eller helst båda, för att kunna samtala på djupet.

Och gråta så att någon utanför familjen ser det är definitivt tabu.

Vad pratar ni om när ni träffas?

– Bilen, säger Oskar Johansson och skrattar.

VARNING FÖR ALFAHANNAR. Pojkarna berättar om den nya alfahannetrenden.

– Det kan handla om podcaster där det

” För mig har normen med en fysiskt stark man som klarar av att fixa motorer och jobba på gården känts utmanande. Jag har alltid använt huvudet mera än kroppen, och förstår mig inte alls på maskiner.

Jonathan Lindroos

sitter karlar i bara överkroppar och låtsas vara macho, röker cigarr och talar illa om kvinnor.

De nämner den kontroversiella influencern **Andrew Tate**.

– De här filmerna kommer ofta upp i mitt flöde fast jag inte vill se dem. I bakgrunden finns algoritmer som tror att jag vill för att jag är pojke i en viss ålder, säger Maurus Blomqvist.

De unga männen tycker att det är hjärntvätt av 13- till 14-åringar och destruktivt för ett samhälle som långsamt börjat bli mera jämställt.

– Det måste du skriva, säger alla tre.

Fenomenet ser de som en direkt motreaktion till den andra ytterligheten, det könsneutrala samhället.

DRÖMMER OM VANLIGA LIV. Studentskrivningarna står för dörren. Sedan armén. Sedan studier, men om femton år?

– Det är nog svårt att spekulera, så osäker är framtiden med krig och klimatförändringar, men kanske jobbar jag med något inom politiken, säger Jonathan Lindroos.

Maurus Blomqvist ser framför sig ett ganska ordinärt liv med åttatimmarsjobb inom området fysik. Kanske har han familj.

– Jag vill jobba med teater, ha familj och gärna en sommarstuga, säger Oscar Johansson.

Artikeln har publicerats på Lärorikt, SFV:s webbplats för dig som är intresserad av pedagogik och lärande och som vill följa med vad som händer på fältet.

Ingen av pojkarna känner någon förväntning på att ta ansvar för familjeförsörjningen, och om kvinnan i familjen skulle förtjäna mera är det okej.

Däremot har två av dem upplevt, att förhållningssättet där de sommarjobbat har varit att de inte kommer att vara skötsamma bara för att de är pojkar.

FLER FLICKOR SOM SOLDATER. När det sista samtalsämnet dyker upp blir det tyst? Ett eventuellt krig i Finland? Insikten drabbar.

– Ja....då är det vi som sitter här som ska dra ut.

Jonathan Lindroos är av hälsoskäl befriad, men han tycker ändå att värnplikten borde gälla också kvinnorna.

– De vill ju ha ett jämställt samhälle så varför inte. Tidigare byggde en armé på fysisk styrka, men nog känns det föråldrat i dagens krigsföring, och på det här sättet kunde man lätt fördubbla truppantalet i Finland.

– Jag tror också att det skulle vara nyttigt för alla. Dels lär man sig ta hand om sig själv och kommer bort lite hemifrån, säger Oscar Johansson.

De sneglar på klockan. Andra utmaningar väntar. Träning, kompisar, och kanske lite studier, eftersom man ändå är abiturient. ■

LÄRORIKT

Kurs i positivt ledarskap inspirerade skolchefer

Text: Camilla Lindberg

Mer aktiva lärarmöten och annorlunda utvecklingssamtal blev resultatet när två chefer i Hangö och Åboland gick en ettårig kurs i positivt ledarskap som SFV varit med och arrangerat. Den ledande miljöpedagogen Jonas Heikkilä gjorde en stor upptäckt. – Det var nästan skrämmande att få bekräftat hur stor inverkan chefen har när det gäller välmående på en arbetsplats.

Jag är naturvetare i grunden, men efter att ha gått kursen i positivt ledarskap sätter jag mindre fokus på siffror och tänker mera på hur folk mår.

Det säger **Jonas Heikkilä** som är ledande miljöpedagog och avdelningschef för Natur och Miljös fyra naturskolor.

– Jag blev påmind om att känslor har en stor inverkan på hur man får saker att gå framåt i ett team, och det var också en bra insikt för mig.

Den ettåriga distansutbildningen *Positivt ledarskap inom utbildningen* omfattar 20 studiepoäng. Den första kursen förverkligades främst under 2023 av Uleåborgs yrkeshögskola i samarbete med SFV. Nyligen har en ny kurs startat med nya deltagare.

Jonas Heikkilä deltog i den första kursen. Han trodde inledningsvis att kursen skulle handla om metoder och tankesätt, men snabbt visade det sig vara självkännedom och egna värderingar som stod i fokus.

När den första överraskningen lagt sig gick han in med fullt engagemang.

FOTO: PRIVAT

Jag märkte att det fanns ett stort behov hos mig som inte jobbar tillsammans med andra ledare att ha ett kollegialt stöd där man kan få ventilera olika tankar.

Jonas Heikkilä

– Jag märkte att det fanns ett stort behov hos mig som inte jobbar tillsammans med andra ledare att ha ett kollegialt stöd där man kan få ventilera olika tankar.

Han beskriver den praktiska kursen som en maffig helhet som sträckte sig över ett år, med månatliga digitala träffar över nätet. Längtan att få träffas också fysiskt blev stark, och den sista träffen i december 2023 planerade man hålla i Helsingfors.

– Tyvärr utgjorde tågstrejken ett hinder för många den dagen, säger Jonas Heikkilä.

Vid Natur och Miljös naturskolor har man marscherat raskt framåt. Redan nu ligger en ansökan inne, allt för att säkerställa att man kan jobba vidare med frågor kring välmående utifrån ett positivt ledarskap.

– Jag har också utsatt mina kolleger för det jag själv fått vara med om på kursen, bland annat ett styrketest. Efteråt har vi diskuterat hur man kan dra nytta av varandras styrkor, men jag har också förnyat utvecklingssamtalen.

Den nya metoden går ut på att medarbetaren får placera in tio av sina arbetsuppgifter i ett fyrfältsdokument. Här finns kategorier som till exempel kan handla om vad man behärskar, men inte tycker om att göra, men ändå måste

FOTO: FRIDA LÖNNROOS

utföra. Alternativt kan det handla om sådant man ännu inte kan, men gärna vill lära sig.

Jonas Heikkilä upplever att hans team nu hejar på och tycker att det är bra att chefen gått på kurs. Självt har han gjort en annan upptäckt.

– Det är viktigt att man är autentisk i allt man gör, till exempel när det gäller värderingar, men också att man själv som ledare verkligen använder arbetsmetoder som motsvarar ens egna styrkor.

Tanja Koivisto är rektor för Hangö högskolegymnasium och Hangö gymnasium. Hon har arbetat trettio år i branschen och tjugo år som rektor.

– För att man ska orka vidare behöver man ny input och ny push. Men behöver utmana sig själv till nya tankesätt och inte bara gå på i sina vanliga cirklar.

FOTO: PRIVAT

För att man ska orka vidare behöver man ny input och ny push. Men behöver utmana sig själv till nya tankesätt och inte bara gå på i sina vanliga cirklar.

Tanja Koivisto

Efter pandemin kändes det allmänna klimatet ganska deppigt, och Tanja Koivisto upplevde att många lärare i landet var trötta efter all distansundervisning. Rektorn kände att den cirkeln behövde brytas. Ett konkret hjälpmedel blev kursen i Positivt ledarskap som hon valde att anmäla sig till.

Inledningsvis tyckte Tanja Koivisto att det kändes svårt att få grepp om kursen. En orsak var att hon inte gav sig tid att reflektera efter de digitala träffarna. Men i april hände något.

– Då kände jag äntligen att jag var med på tåget, och jag satt inte ens i sista vagnen utan nära loket.

Resten gick så att säga på räls. Rektorn började aktivt fundera på hur hon skulle kunna implementera kursens teori i sitt kollegium. I likhet med Jonas Heikkilä →

FOTO: FRIDA LÖNNROOS

beslöt hon att satsa på utvecklings-samtalen. Hittills hade hon använt sig av många olika modellblanketter, utan att vara riktigt nöjd med någon. Den nya metoden omfattar en undersökning där varje lärare får kartlägga sina styrkor.

– Alla kanske inte är beredda att ge ut så mycket av sin person, så därför har vi börjat i mindre skala med sex av våra 22 lärare, säger Tanja Koivisto.

Också lärarmötena har fått en ansiktslyftning. I stället för slentrianmässiga möten med rektorn i centrum, har man olika verkstäder där rektorn upplevt att hon nästan blivit överflödig. Under ett tillfälle planerade kollegiet hur man skulle jobba med årets tyngdpunktsområden.

– Vi funderade över vilka team som behöver tillsättas på vår skola för att vi skulle lyckas. Resultatet blev fem nybildade team. Det har fungerat otroligt bra eftersom alla lärare fått arbeta med något de själva valt.

”

Nu är det viktigt att deltagarna tar med sig positivt ledarskap ut till sin egen arbetsgemenskap och vardag

Sanna Wenström

Sanna Wenström är kursledare och lektor vid Uleåborgs yrkeshögskola. Hon har doktorerat i positivt ledarskap och arbetsengagemang. Ämnet handlar kort och gott om att främja individuellt välbefinnande och motivation, och uppnå organisatoriska resultat som inte sker på bekostnad av människan.

– Jag vill också betona betydelsen av att använda vetenskapligt grundad kunskap för effektiv organisationsutveckling.

Hon är entusiastisk över den nya kursen och samarbetet med SFV.

– Nu är det viktigt att deltagarna tar med sig positivt ledarskap ut till sin egen arbetsgemenskap och vardag, eftersom positivt ledarskap till sin natur handlar om delat ledarskap. ■

Positivt ledarskap inom utbildning

- Tvåspråkig utbildning som riktar sig till ledare, rektorer, chefer och utvecklare inom utbildningsväsendet och fria bildningen.
- Förverkligas av Oulun ammattikorkeakoulu i samarbete med SFV.
- Utbildningshelhetens omfattning är 20 studiepoäng.
- Den nuvarande utbildningen startade i november 2023 och avslutas i december 2024.

Om den svåra konsten att mäta frihet och bildning

Den fria bildningen har historiskt byggt på frivilligt deltagande. Den har värnat om friheten att välja enligt eget intresse och utgått från att bildning inte kan påvisas genom betyg eller examen. Staten har under hundra år stått bakom dessa principer genom årligt understöd till den fria bildningsorganisationer. På senare tid har situationen ändrats. Den fria bildningen förväntas kunna mäta och påvisa effekterna av deltagande och medverkan i den mångfald av verksamheter som den består av. Att hänvisa till 1,1 miljoner årliga deltagare på 81 000 kurser med 2,5 miljoner undervisningstimmar räckte inte för att övertyga regeringen om att återta beslutet om nedskärningar. Beslutet var i högsta grad politiskt, inte grundat på evidens eller kvalificerat faktaunderlag. I samma veva slopades vuxenutbildningsstödet. Allt detta i en samhällssituation i vilken utmaningarna är många och alltmer komplexa, osäkerheten ökar och kriser när och fjärran avlöser varandra.

Effektivitet, genomslagskraft, verkningsfullhet och kollektiv påverkan är några av de begrepp med vilka man försöker hantera behovet att mäta och påvisa effekter av immateriella offentliga verksamheter, såsom den fria bildningen. Ett försök till en sammanfattande beskrivning av dessa lyder enligt följande: ”en samhällsnyttig positiv utveckling och förändring, ett utfall av att flera aktörer och verksamheter samverkar, utgående från en gemensam agenda, på ett systematiskt och målinriktat sätt.” Komplexiteten i mätandet ökar genom att effekterna ska kunna konstateras på individ-, grupp- och samhällsnivå, på kort och lång sikt. En verkningsfull verksamhet utgår från en värdegrund och syfte.

Den fria bildningens värdegrund formuleras i lagen från 1998 med begrepp såsom demokrati, jämlikhet, hållbar utveckling, pluralism och kulturell mångfald. Den fria bildningens syfte, enligt lagen, är att stöda och stärka sammanhållning, samhörighet, delaktighet, välmående och välfärd. Jag antar, utan detaljerat dataunderlag, att de 68 förbund och centralorganisationer, som samverkar genom Förbundsarenan stärker den fria bildningens värdegrund och uppfyller dess syfte. De är verkningsfulla, och utövar en betydelsefull positiv kollektiv påverkan. Kompletterar vi förbundssamverkan med de 21 finlandssvenska arbetar- och medborgarinstituten, 11 folkhögskolorna, 2 sommaruniversitetet, 2 idrottsinstituten och SFV:s studiecentral, blir effekterna och genomslagskraften ännu starkare.

Låt oss flytta blicken från samhällsnivå till individnivå och anta utmaningen med att mäta och påvisa effekterna av deltagande i enskilda kurser eller föreningsaktiviteter. Jag använder mig av min sakkunskap för att gestalta ett pålitligt tillvägagångssätt. Inledningsvis bör man kartlägga motiven och orsakerna till deltagande och förväntningarna i fråga om den kurs eller aktivitet man anmält sig till. Då kursen inleds bör deltagarnas uppfattningar om och synpunkter på innehållet, lärandemålen och genomförandet klarläggas och dokumenteras. Dessa följs upp i en formativ utvärdering halvvägs i kursen och en summativ utvärdering i slutet av kursen. I den senare är det skäl att återkoppla till förväntningar och lärandemålen. De kortsiktiga effekterna följs upp en månad och de långsiktiga ett år efter kursen. I uppföljningen frågas bland annat huruvida de erhållna kompetenserna kommit till nytta i vardags- och arbetslivet samt hur deltagandet påverkat intresset för fortsatt deltagande. Allt detta görs med välbeprövade och operationaliserade variabler.

Må hända att friheten och bildningen fått sig en törn under processen!

Petri Salo

PETRI SALO ÄR PROFESSOR I
VUXENPEDAGOGIK MED LIVSLÅNGT
INTRESSE FÖR DEN FRIA BILDNINGEN.
FOTO: PETRI SALO

Komplexiteten i mätandet ökar genom att effekterna ska kunna konstateras på individ-, grupp- och samhällsnivå, på kort och lång sikt.

Temaåret för bildning engagerar också SFV

Text Camilla Lindberg

– Vi vill fortsätta ge glöd åt bildningsdiskussionen och därför är vi med och samarbetar kring programmet, säger Anna-Karin Öhman vid SFV. Det nationella temaåret för bildning har utlysts av Undervisnings- och kulturministeriet. Inspirationskällan är Finlands äldsta stiftelse – Folkupplysningssällskapet sr. (Kvs-stiftelsen) – som firar 150 år i år och som nu välkomnar alla med och ordna evenemang.

Hållbar framtid, nyfinländare och läskunnighet är exempel på områden som utgör ryggraden under Temaåret för bildning 2024.

SFV planerar att bidra med innehåll i samarbete med andra parter, till exempel Åbo Akademi, Bildningsalliansen och Hanaholmens kulturcenter.

– Vi vill sammanföra och samarbeta med andra aktörer för att få större genomslagskraft. Då undviker vi samtidigt att program går på varandra, säger **Anna-Karin Öhman** som är sektoransvarig för fri bildning vid SFV.

Bakom initiativet att utlysa ett helt år i bildningens tecken står Undervisnings- och kulturministeriet. Det sker i samarbete med Folkupplysningssällskapet sr. (Kvs-stiftelsen), som är sakkunnig inom fritt bildningsarbete och livslångt lärande sedan 150 år. Under temaåret ingår också andra högaktuella ämnen som medkänsla och digitalisering.

Målsättningen är kort och gott att förstärka bildningens relevans i människors vardag och nytolka vad begreppet innebär i dag och i framtiden. Stiftelsen inbjuder nu olika aktörer och nätverk att delta med evenemang.

Hållbarhetsbegreppet finns med under

Anna-Karin Öhman.
FOTO RABBE SANDELIN

hela temaåret, och det är också någonting som SFV har i åtanke.

– Vi vill gärna sprida material som redan finns och som fortfarande är mycket aktuellt och användbart, säger Anna-Karin Öhman.

Hon nämner projektet Bildningskraft som innehåller element som kommer att återanvändas under temaåret. Det här projektet har SFV redan arbetat med i många år. En del av materialet har producerats i samarbete med *Hbl*, och på projektets webbplats finns olika bildande samtal och en uppsättning bildningsessäer av **Jonas Ahlskog** med lite djupare innehåll.

– Genom projektet ville vi ge mera glöd åt bildningen, helt enkelt en nytändning

åt bildningsdebatten på svenska i Finland, säger Anna-Karin Öhman.

Den som vill medverka under temaåret kan meddela intresse genom att fylla i ansökningsblanketten som finns på Folkupplysningssällskapets webbsida. Just nu finns det ännu sparsamt med evenemang på svenska.

– Men det har kommit in ett finlands-svenskt litteraturseminarium där man varje höst marknadsför tre författare från Svenskfinland i Göteborg med omnejd, säger stiftelsens informatör **Elina Heiskanen**.

Hon blir glad när hon hör att SFV har programpunkter under arbete.

En av de lite mer udda arrangörerna är det hobbybaserade Finska Fiskeboks-biblioteket (Suomen kalakirjasto) i Muonio som ordnar en finsk föreläsning om hur litteraturen kan påverka individens fiskintresse.

Vill du också medverka under temaåret? Ämnesområdena är breda och omfattar till exempel ungdomsarbete, idrott, utbildning, konst och kultur eller vetenskap. Elina Heiskanen berättar att den sökande till exempel kan vara en aktör inom den privata eller offentliga sektorn, eller höra till något nätverk eller annan sammanslutning. Som exempel

nämner arrangörerna kommuner, branschföretag inom olika branscher, läroanstalter, medborgarorganisationer, hobbygrupper eller hembygdsföreningar.

– Till och med husbolag kan ordna evenemang självständigt eller genom ett gemensamt nätverk, säger Elina Heiskanen. ■

Temaåret för bildning

- Temaåret för bildning 2024 har utlysts av Undervisnings- och kulturministeriet och arrangeras i samarbete med Finlands äldsta stiftelse för bildningsarbete och livslångt lärande, Folkupplysnings-sällskapet sr (Kvs-stiftelsen), som i år firar sitt 150-årsjubileum.
- Det praktiska förverkligande leds av en kommitté där olika aktörer medverkar. Kommitténs ordförande är Europaparlamentariker **Sirpa Pietikäinen**.
- Du hittar mer info och ansökningsblanketter på sivistys.fi
- Här hittar du material och information om SFV:s projekt Bildningskraft: bildningskraft.sfv.fi

FOTO: MARIE LILLHANNUS

AI

– vad är det. Och vad är det inte?

Rabbe Sandelin

REDAKTÖR, PUBLICIST

Rabbe Sandelin har följt med och kommenterat den snabba it-utvecklingens samhälleliga och personliga konsekvenser ända sedan persondatorrevolutionen på 1980-talet och internetns framväxt på 1990-talet. På en tidigare arbetsplats, en handelskoncern med över 3000 anställda, byggde han den första versionen av bolagets webbplats åren 1997–1998. När det gäller hårdvara har han erfarenhet ända från Commodore 64, till dagens toppversioner av Macintosh, samt egenbyggda spel-PC:n.

Förkortningen AI började spridas som en löpeld hösten 2022. Men det berodde inte på att något genomgripande tekniskt framsteg plötsligt skett gällande data- och signalbehandling. Det berodde på att den pågående utvecklingen med snabbare processorer och massiva datamängder kombinerades med ett användargränssnitt som med några trick fick användarna att känna att det nu fanns ”intelligens bakom”. Till trickerna hörde bland annat att systemen broderade ut sina svar med lite extra ”pratighet”, eller levererade svaren som om en riktig person knappade in text i en chat – eller svarade med talsyntes.

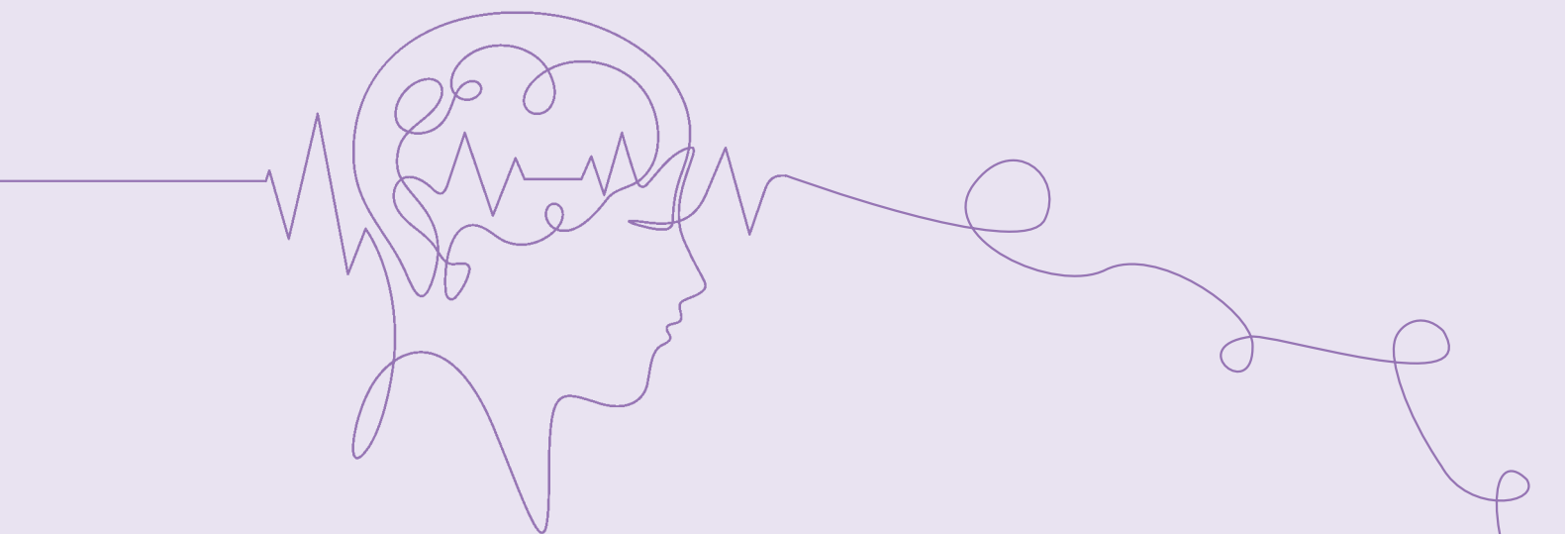
Det är inte första gången datavärlden upplever en ”AI-boom”. Den första större boomen skedde i slutet av 1980-talet, då utvecklingen gått så långt att vem som helst kunde köpa en (på den tiden) kraftfull persondator. Även då liknade marknadsutvecklingen den som sker idag, det vill säga snart sagt allting som gällde databehandling fick en ”AI”-stämpel på sig. Men då hyperbolen småningom ebbade ut, försvann begreppet ur allmänt bruk i flera årtionden.

Varför började alla då tala om AI hösten 2022, även i de fall databehandlingen alltså inte just alls hade något med riktig intelligens att göra – vare sig mänsklig eller artificiell? Den banalaste förklaringen är att dataföretagen i jakt på omsättning älskar förkortningar, och älskar att piska upp hyperbol – både gällande guld och gröna skogar samt hotbilder. Men diskussionen har också en annan dimension,

som tyvärr riskerar att drunkna i hyperbolen: alldeles legitima frågor om personlig integritet och personlig frihet – grundpelare i våra västerländska samhällen – där både myndigheter, kommersiella intressen och kriminella lätt och behändigt kan inskränka på friheterna med den nya, massiva databehandlingen. Och helt oberoende om vi kallar denna databehandling ”AI”, eller något annat.

INGET NYTT BEGREPP. AI, eller Artificiell Intelligens, är alltså inget nytt begrepp. Det myntades genast efter andra världskriget, ett krig som starkt accelererade både mekanisk och elektronisk databehandling. Under kriget var syftet att knäcka krypterad militär kommunikation och göra ballistiska uträkningar. Men det tog inte länge innan forskarna i kölvattnet av de allt snabbare och kraftfullare ”elektroniska hjärnorna” började se framför sig en framtid där datorerna eventuellt kunde nå en intelligens som matchade, eller till och med överträffade den mänskliga. Ett läge där en maskin, liksom människan, kunde ”lära sig att lära sig själv”.

Idag kallas detta hägrande slutmål för AGI, eller *Artificial General Intelligence*. Men framstegen har i alla dessa år varit små och stapplande, eftersom man de facto ännu vet ganska lite om hur mänsklig intelligens fungerar. Så även om det är frestande att tro att hjärnan fungerar lite som en dator, och att vi därför omvänt kan få datorer att fungera som hjärnor, är det betydligt sannolikare att hjärnan arbetar på ett fundamentalt annorlunda sätt.

Vid sidan av de processorer vi hittar i våra egna persondatorer eller telefoner arbetar de stora processortillverkarna idag även med experimentella processorer, där idén är att bättre emulera människans hjärnfunktioner. Tanken är att även om vi inte exakt vet hur mänsklig intelligens på riktigt fungerar, kan vi kanske ändå en vacker dag skapa en syntetisk ”hjärnliknande” intelligens, genom att bygga en så exakt kopia som möjligt av hjärnans elektrokemiska process- och minnesfunktion. En tillräckligt snabb processor av den sorten kunde då i teorin även ”överträffa” mänsklig intelligens.

Från dessa experiment har vi inte hört särskilt mycket ännu. Under tiden kan vi fundera över hur interaktionen med en sådan maskin borde gå till, och vilken praktisk, konkret nytta vi kunde ha av en maskin, vars intelligens på något mätbart sätt skulle överskrida vår egen. Borde vi enbart begränsa oss till att ställa denna ”intelligens” existentiella och filosofiska frågor? Ingenjörspådrag kan vi ju redan lösa enkelt med alldeles vanliga datorer.

HOT OCH DYSTOPIER. Med AGI målar man idag liksom på 1980-talet upp de värsta hoten med AI, det vill säga en dystopisk framtid där AI börjar bygga ut sig själv, tar över, och sedan börjar utrota människosläktet som något överlopps eller ekologiskt farligt. De här scenarierna hör förstås mer hemma i fantasifulla Hollywood-manus än i verkligheten – inga maskiner fungerar nämligen utan energitillförsel, och den är enkel att stänga av innan det hela skenat iväg för långt.

KOGNITIVA FÖRMÅGOR, JAVISST. Men visst har utvecklingen gått framåt. Eftersom datorerna blivit betydligt snabbare och lagringskapaciteten ökat exponentiellt har det blivit möjligt att pålitligt emulera mänskliga kognitiva förmågor. Man kan idag med rätt stor precision träna datamaskiner att se och höra *mönster* (till exempel text eller bild), varefter programmen kan dra någorlunda korrekta slutsatser om materialet som getts

dem, och leverera tillbaka resultat och slutsatser i intressanta kombinationer.

PROBLEMATIK: PÅLITLIGHET. Då ChatGPT lanserades 2022, med flera andra liknande system i kölvattnet, uppdagades rätt fort att någon riktig intelligens inte riktigt kunde hittas bakom kulissen. Systemen började nämligen fort hallucinera ihop ren smörja – trots att denna smörja lät auktoritativ och trovärdig. Det berodde på att språkmodeller som ChatGPT (large language models) är tränade på existerande data, och att algoritmerna med sannoliketskalkyler avgör vilka ord som borde hänga ihop i de svar systemen ger. Ifall algoritmerna haltar, eller den data systemen tränats på är begränsad, icke-uppdaterad eller behäftad med fel, riskerar förstås även svaren att bli felaktiga och vilseledande. Och tränar man systemen, speciellt bildgeneratorerna, på bilder man hittar öppet på internet, återspeglar datan förstås hela mäskligheten, inklusive misshagliga fenomen som fördomar och rasism.

Efter klagomål och påpekanden har de flesta system sedan hösten 2022 blivit en aning bättre. De flesta har även kopplat in nätsök i resultaten, så att aktuella och faktuelle delar av svaren bättre ska stämma överens med verkligheten. Här gäller förstås samma problematik gällande pålitlighet som alltid gällt vid nätsökningar.

Att systemen utvecklas och ständigt blir bättre på att leverera adekvata svar är säkert. Om svaren når en tillräckligt hög pålitlighetsnivå kan man förstås ställa den filosofiska frågan: spelar det för oss någon roll om det finns ”riktig” intelligens bakom eller inte? Behöver vi ens tala om intelligens i sammanhanget, ifall det vi nu kallar ”AI” blir ett användbart verktyg i våra dagliga rutiner?

PROBLEMATIK: UPPHOVSRÄTT. Eftersom de nya verktygen syntetiserar nytt material på basen av existerande material är en del upphovsrättsliga frågor, speciellt kring bilder, fortfarande

outrätta. Är det "AI:n" som skapat bilden, eller till exempel tillhandahållaren Microsoft? Eller är det du, eftersom du skrivit instruktionen (det som även kallas *prompt*)? Är det fråga om plagiat, ifall existerande verk skapade av människor kan kännas igen i AI-resultatet?

I USA väntar man nu på att några uppmärksammade rättegångar småningom ska skapa prejudikat. En del AI-leverantörer har tidigare meddelat att de tar på sig alla eventuella juridiska följder på användarnas vägnar, men ur upphovsrättslig synvinkel har de nya verktygen i sig inte ändrat på något gällande lagstiftning och kutym.

Som förr gäller att idéer inte kan vara föremål för upphovsrätt, endast det sätt en idé uttrycks – till exempel som en bild eller text. Då något man skapat uppfyller kriterierna för upphovsrätt kallas det verk. Den som skapat ett verk har alltid rätt att bestämma hur verket används eller distribueras. För detta behövs ingen deklaration, copyright-

symbol eller ens att namnet sätts ut. Med avtal, till exempel med förläggare eller arbetsgivare, kan en del eller hela upphovsrätten överföras. Intressebevakning och licensering kan också överföras, till exempel på en upphovsrättsorganisation.

Om en AI-skapad *bild* ser ut som om en känd konstnär målat bilden, kan alltså konstnären inte hävda något – en "stil" är inte föremål för upphovsrätt. Men om ett redan skapat verk kan kännas igen (det kan förstås bli fråga om gradskillnader) blir det en upphovsrättsfråga. Och förstås även om någon (AI eller verklig person) påstår att den AI-genererade bilden faktiskt är skapad av en konstnär.

Om en text som AI skapat "låter bekant" är det inte automatiskt plagiat. Bara om AI skulle kopiera text "rakt av" utan sedvanlig citering (citaträtten finns kvar som förr) kan det bli fråga om plagiat.

Ifall man idag använder de allmänt tillgängliga systemen idag lönar det sig främst att ta reda på vilken status det material man *själv* laddar upp får. Ger man eventuellt avkall på sin egen upphovsrätt eller delar av den, ifall man laddar upp en artikel eller en text man skrivit, eller en bild man tagit? Används materialet man laddat upp automatiskt för att utveckla språkmodellen eller bildgeneratoren? Läs gärna det finstilla innan du klickar dig framåt. Som en generell rekommendation gäller att aldrig ladda upp känsligt personligt material eller affärshemligheter i systemen.

PROBLEMATIK: RE-GENERERING OCH REGRESSION, FEJKMATERIAL. Eftersom de generativa AI-systemen ännu är unga är det ännu outrett vad som händer då användarna matar tillbaka det som AI:n hjälpt dem skapa, och där detta nya material används för att träna systemen vidare, och generera nya resultat. Finns det risk för att eventuella fel och brister under några omgångar förstärks till den grad att det till sist krävs massiva mänskliga insatser för att rätta till

felaktigheterna? Eller att fejkat material på kända personer: bilder, videon, fejkat ljud, småningom smyger in sig även i de resultat som betecknats som pålitliga?

Forskarna är fortfarande oense om hur stor denna risk är. För tillfället pågår ändå forskning kring eventuella motåtgärder, som dels handlar om ifall man algoritmiskt kan göra något åt saken, dels om man lagstiftningsvägen kan komma åt det hela, till exempel genom att på något pålitligt och obligatoriskt sätt kan markera ut vad som är skapat av en AI-algoritm. Gråzonerna blir förstås många, man har ju redan i årtionden ”förbättrat” bilder med datorer, utan AI. Lagstiftning är dessutom noll värd ifall inte alla länder och territorier samtidigt inför samma lagstiftning, och tekniska åtgärder som påbud om äkthetscertifikat har historiskt visat sig vara relativt lätta att även kringgå med tekniska medel.

PROBLEMATIK: DEN MÄNSKLIGA FAKTORN. De nya verktygen är frestande för individen att använda då man under press ska producera något åtminstone till synes adekvat, med risk för bristande kvalitetskontroll. Vi har redan sett några skrämmande exempel i media. En minnesskrift på msn.com över en amerikansk basketspelare som dog ung kallade honom i rubriken ”Värdelös vid 42”. Men på annat håll kanske företagsledningen ändå gnuggar händerna och ser produktivitetssökningar och kostnadsinbesparingar framför ögonen: kan någon nu sägas upp?

Säkert är att den tekniska utvecklingen påverkar arbetslivet, precis som den tekniska utvecklingen gjort hittills under mänsklighetens historia. Detta helt fränsett om vi på denna utveckling sätter en AI-stämpel eller inte. En del jobb kommer med säkerhet att minska, försvinna, eller förändras i grunden. Precis som förr. Det som politiker och beslutsfattare borde fundera över är ifall utvecklingen idag är så snabb, att vi inte i samma takt hinner hitta på nya jobb och nya sysselsättningar. Som vanligt torde den kommande verkligheten ligga någonstans mellan de rosigaste scenarierna – att automatisering, ”AI” leder till att vi alla är lediga och kan förverkliga oss själva – och de värsta – en grå dystopisk framtid där endast en liten elit besitter allting och lever gott.

FRAMTIDEN – EXPERTSYSTEM. En trolig utveckling inom den närmaste framtiden, som även sågs under den senaste stora ”AI-boomen”, var att hyperbolen småningom förvandlas i mer praktisk riktning mot så kallade expertsystem, där tillämpningarna blir mer snäva, och handlar om de datamängder och den statistik organisationer och företag själva skapar. I till exempel SFV:s fall kunde man tänka sig att en

språkmodell framöver gör det lättare att med frågor på naturligt språk få ut intressanta resultat och svar ur den data som SFV:s ansökningssystem skapar, i stället för att man är tvungen att koda komplicerade söktermer.

Många goda språkmodeller är redan idag öppen källkod (det vill säga gratis). För att köra sådana system behöver man inte involvera Microsoft, Google eller någon annan stor och dyr tredje part. Genom att köra modellerna lokalt har man även bättre koll på dataintegriteten och datasäkerheten gällande material som kan betraktas som egenutvecklat eller hemligstämplat.

ÖVERVAKNING OCH PERSONLIGA FRIHETER. Myndigheter och beslutsfattare har intresserat sig för AI, eller egentligen för massiv databehandling, redan flera år innan 2022. I den frågan kan man säga att två motsägelsefulla idéer möts. Den om myndighetsövervakning av medborgarna i namn av brottsbekämpning, och den om personliga friheter. Till diskussionen fogas även idag den sortens inkräktelse på personlig integritet som både kommersiella företag och kriminella sysslar med då du rör dig på nätet.

De här motsättningarna har vi ännu inte sett spelas ut mot varandra till fullo på de tongivande lagstiftande arenorna – varken inom EU eller i USA. På båda hållen skiljer sig utgångspunkterna sig dessutom något. Generellt kan man säga att USA är mer tillåtande till kommersiell ”övervakning”, medan EU-parlamentet varit striktare – med GDPR som exempel – och där man nu förbereder lagpaket som till exempel ska begränsa eller förhindra den sortens automatiserade beslutsfattande, som ofta stereotypiserar människor med etniska eller kulturella bakgrunder som avviker från huvudfärdarna. Samtidigt pågår en hård polisiär och politisk lobbyverksamhet både i EU och i USA, som i namn av brottsbekämpning vill luckra upp till exempel den kryptering som medborgarna har tillgång till för att skydda sina meddelanden och sin kommunikation. Många av dessa lobbyister verkar tyvärr ha skrala tekniska och filosofiska kunskaper i ämnet. När det gäller kryptering har ju hästarna för länge sedan rymt från boxen, så gör man kryptering brottsligt, är det till sist bara brottslingar som krypterar sina meddelanden.

När det gäller lagar och förordningar får man alltså hoppas på att politiker, beslutsfattare och myndigheter skapar tillräckligt allmängiltig lagstiftning och tillräckligt allmängiltiga regler, som inte tar ställning till och lagstiftar kring specifika tekniska lösningar, som dagens chatbotar. Sådant blir nämligen fort gammalt, och dessutom fullt med kryphål. Likaså får man hoppas att lagstiftarna främst håller den individuella medborgarens intresse för ögonen. ■

Topeliuspriset 2024 till Janne Wass

Text & Foto *Rabbe Sandelin*

Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset gick i år till Janne Wass, chefredaktör på tidskriften Ny Tid. Han ser priset på 7500 euro som ett erkännande för att det fortfarande finns efterfrågan på längre, mer djuplodande journalistik.

Enligt Janne Wass är det en naturlig utveckling att journalistik i allt större utsträckning sker på nätet. Problemet är ändå att webben alltid handlat om en sorts uppmärksamhetstävling, där man hela tiden är tvungen att framhäva sig.

– Därför är jag lite oroad då även seriösa medier känner ett behov av att använda antalet klick och läsarmängder som kriterium för vad som är bra journalistik.

Enligt Wass är det en väldigt olycklig utveckling ifall till och med public service allt mer börjar publicera ”det som publiken vill ha”, utgående från hur många som klickar på en artikel eller hur många som lyssnar på ett inslag.

– I så fall är vi i den situationen att journalisterna inte längre sysslar med informationsförmedling och analys av den omgivande världen, utan då är journalisterna snarare försäljare och marknadsförare av sitt medium.

På denna punkt tycker Wass att journalisterna överlag kanske kunde bli bättre på att ställa krav på sin redaktionsledning. De borde få göra bra journalistik, snarare än säljande journalistik.

– Att jag och *Ny tid* uppmärksammas med Topeliuspriset ser jag ändå som hoppfullt. Det verkar fortfarande finnas en uppskattning och en efterfrågan på mera långsam journalistik och på en kanske lite mera osexig journalistik, som

inte springer efter klick eller baserar sin publikationspolicy på läsarstatistik.

”

Det verkar fortfarande finnas en uppskattning och en efterfrågan på mera långsam journalistik och på en kanske lite mera osexig journalistik, som inte springer efter klick eller baserar sin publikationspolicy på läsarstatistik.

ALLMÄNBILDNING VIKTIGT. Som chefredaktör på en liten redaktion säger Janne Wass att man får jobba både som samhällsredaktör, politisk redaktör, ekonomiredaktör och kulturredaktör.

– Fast en liknande egenskap borde ju i princip gälla alla journalister. Är du en bra journalist ska du känna till det mesta på en hygglig nivå, men också gärna ha någon specifik inriktning som du är speciellt bra på.

Enligt Janne Wass beror det här på att de olika områdena hänger tätt ihop. Det går lätt så att man behandlar politik som någonting väldigt separat från resten av livet som vi människor lever. Man ser det som ett rävspel som pågår långt borta i ett riksdagshus eller i kommunfullmäktige.

– Men det finns ju en politisk dimension i allt som pågår runt omkring oss i samhället. Politik är också kultur, politik är också sport, politik är också vad du köper i butiken eller vad du diskuterar med dina vänner och din familj på vardagen. Idag uppstår ändå lätt en känsla av att man inte kan påverka samhället, att man inte kan påverka politiken. Men det går faktiskt att göra saker, och bidra till förändringar.

Wass säger att *Ny Tid* på grund av sina rötter i vänster- och arbetarrörelsen kan visa på att kollektivt agerande faktiskt kan åstadkomma mycket, även om en enskild människa har svårt att skapa förändring.

JOURNALISTIKENS VIKTIGASTE UPPDRAG. Janne Wass säger att journalistiken har två viktiga uppdrag. För det första ska journalistiken berätta vad som händer, och leverera nyheter. För *Ny tid* med sin publiceringstakt och sina smala resurser kan det inte vara huvuduppgiften.

– Men den andra viktiga uppgiften är att berätta hur saker och ting hänger ihop. Vad är bakgrunden till olika beslut som görs i samhället, vad är bakgrunden till hur samhället och världen ser ut, vilka strukturer finns där bakom?

Janne Wass påminner om att alla samhällsstrukturer är skapade av människan. – Därför går de också att förändras av

människan. Och det är här *Ny Tid* som vänstertidskrift medvetet kan gå in för att granska de marknadskapitalistiska strukturer som vi har i samhället idag.

ÖKAT INTRESSE BLAND UNGA. Wass ser ett ökat intresse för *Ny Tid* bland unga, speciellt de som insett att en samhällsutveckling som enbart går ut på ekonomisk tillväxt inte i längden är hållbar.

– Bland unga finns en tydligt ökande efterfrågan på alternativ som går bortom vår traditionella kapitalism. Sedan kan man förstås fråga sig i vilken utsträckning

”

Är du en bra journalist ska du känna till det mesta på en hygglig nivå, men också gärna ha någon specifik inriktning som du är speciellt bra på.

samma unga har formulerat sina tankar som en klar vänsterideologi. Själv har jag kritiserat den grupp som nog gärna skulle vara med om att radera dagens strukturer, men som inte riktigt kan ta nästa steg och berätta om hur den nya samhällsstrukturen borde se ut.

Janne Wass tycker att vänsterpartierna i Finland har misslyckats på samma sätt.

– Både vänsterförbundet och social-

demokraterna har, kanske av politiskt pragmatiska skäl, inte riktigt vågat föra fram tydliga modeller för hur deras ideal-samhälle skulle se ut. Och vilka strukturer som borde byggas om så att vi på riktigt skulle få ett mer hållbart samhälle. I dagsläget vågar man helt enkelt inte riktigt presentera förslag som skulle utmålas som radikala.

ELDSJÄLAR BEHÖVS. Janne Wass har ofta pekats ut som en driven eldsjäl, som under tio år lett *Ny Tid* till nya höjder. Själv säger han att etiketten eldsjäl på inget sätt enbart kan gälla enbart honom. På en liten redaktion krävs helt enkelt den sortens mentalitet av alla involverade.

– Det beror på att varje anställd av ekonomiska orsaker i princip hamnar att göra två eller tre jobb för att få det hela att gå runt. Så jag lyfter gärna upp hela redaktionen då jag tar emot Topeliuspriset. Att jag får ta emot priset ser jag som ett uttryck för att jag fått tillåtelse och möjlighet att arbeta med den sortens journalistik jag gjort, tack vare alla anställda och tidningens styrelse, och förstås tack vare alla våra hundra medarbetare som matar mig med artiklar och texter. Något som lärt mig otroligt mycket om världen och samhället – och om god journalistik. Glorian faller inte på mig. ■

Själv har jag kritiserat den grupp som nog gärna skulle vara med om att rasera dagens strukturer, men som inte riktigt kan ta nästa steg och berätta om hur den nya samhällsstrukturen borde se ut.

Prisnämndens motivering:

Janne Wass skarpa samhällsanalyser väcker respekt och hjälper läsaren att förstå bakgrund och sammanhang. Han är snabb och precis i relevanta kommentarer om politisk och kulturell utveckling både nationellt och internationellt. Under hans tid som chefredaktör har *Ny Tid* utvecklats till en tongivande kulturtidskrift som läses över såväl språk- som partipolitiska gränser. Med personlig stil och en integritet som inte jagar klick utan tar sig tid att tänka, argumenterar Wass modigt, och breddar, balanserar och fördjupar därigenom diskussionen på det finlandssvenska mediefältet.

Om Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset

- Delas ut av SFV och Finlands Svenska Publicistförbund.
- Prissumman är 7 500 euro.
- Med priset vill man lyfta fram Zachris Topelius journalistiska gärning samt premiera dagens finlandssvenska journalistik.
- Prismottagaren offentliggjordes under seminariet Mediespråk 2024 på Hanaholmen i januari 2024.

Våren och andra fantasifoster

På huset mittemot mitt arbetsrum SÅGAR de i skrivande stund loss isblock och snö från taket med motorsåg. Det känns inte precis som att tussilagon kommer att kika fram när som helst nu.

Ändå är det lite vår i luften. Det behövs inte många dagar av noll grader och töväder innan folk börjar se gladare ut. När ljuset återvänder någon minut per dag sparkar också drömmandet igång i människor. Fantasin och villfarelserna är det som bär oss genom snöblandat regn och åtta takatalvikäftsmällar.

Vi finländare ska inte låta oss luras av våra nordiska bröder och systrar. Stockholmsvåren är inte vår vår. Den är falsk marknadsföring av influencers och utflyttade bekanta och borde anmälas till konsumentombudsmannen. Köpenhamn ska vi inte ens tala om. Som nation befinner vi oss i en Utsjoki state-of-mind och där mår vi... okej.

Just därför är fantasin så viktig. När vi nu befinner oss i den femtonde månaden av vinter krävs det inte mycket för att vi ska se gröna dignande lövkronor som vajar i en lätt sommarbris för vår inre syn. Det går om man blundar riktigt hårt.

Min vän köpte en sommarstuga förra veckan. Terrassen var begravd i en meter snö när de skrev köpebrev och skakade hand, ändå pratades det om Baden-Baden-stolar och fördelarna med en luftvärmepump för att kyla ner stugan.

Mina sommarfantasier gick igång på alla cylindrar, om min vän kunde investera i en stuga så skulle väl jag kunna unna mig en båt?

Inom minuter öppnade jag nettivene och efter några klick var jag på kroken.

Jag insåg genast att jag inte vill ha någon lättskött och ful plastbåt som underlättar livet, nej en träbåt i äkta mahogny som ska skrapas och lackas årligen ska det vara. Jag kunde nästan höra protestropen från vedboden där mina halvfärdiga möbelrestaureringsprojekt stod staplade på hög.

Men jag var fast, fantasin hade fördärvat mig. Drömmen om att glida fram i en båt från 60-talet i Vasa skärgård var kristallklar. I fantasin var det alltid sol och vindstill, bensinen var gratis och smutsade inte ner Kvarken och framförallt så glänste min båt. Skrovet läckte inte ens in lite vatten. Det hade inte slarvats med förarbetet. Det låg inte miljoner stenar på lur under ytan, redo att repa lacken och tugga i sig min propeller.

Fantasi är ett starkt verktyg. För mig är det min huvudsakliga inkomstkälla, men uppenbarligen också orsaken till majoriteten av mina utgifter. I alla fall lurar jag ju oftast bara mig själv. Det är mina egna surt förvärvade slantar jag fantiserar bort på en träbåt som med nittio procents säkerhet kommer att läcka.

Men när den står där i hamnen och läcker, så är det i alla fall sommar och motorsågarna har tystnat på taket.

Axel Åhman

ÄR JOURNALIST, FÖRFATTARE
OCH MEDLEM I HUMORGRUPPEN KAJ.

Drömmen om att glida fram i en båt från 60-talet i Vasa skärgård var kristallklar.

Föreningsresursen upprätthålls av SFV:s studiecentral och där hittar du fakta, tips, råd och svar på frågor gällande olika aspekter av föreningsliv i Svenskfinland. www.foreningsresursen.fi

Stefan Andersson

FÖRENINGSEXPERT

Från bokslut via granskning till ansvarsfrihet

I dessa tider är det igen många kassörer och bokförare som kämpar med föreningens bokföring och bokslut för föregående kalenderår. Vi påminner därför om vissa lagstadgade processer då föreningen ska behandla och godkänna sitt bokslut inklusive verksamhetsberättelse.

Enligt bokföringslagen ska bokslut upprättas inom 4 månader efter räkenskapsårets utgång. För föreningar med kalenderåret som räkenskapsår innebär detta att styrelsen måste godkänna bokslutet senast inom april månad. Årsmötet kan fastställa bokslutet senare. I föreningens stadgar kan finnas en stramare tidtabell. Processen går till så att kassören eller bokföraren uppgör ett förslag till bokslut som föreningens styrelse behandlar, godkänner och undertecknar. Det är endast styrelsen som ansvarar för bokslutet. Den som gjort bokslutet behöver inte underteckna annat än balansspecifikationen. Och än en gång: Det är den sittande styrelsen som undertecknar bokslutet, oberoende om man varit medlem i styrelsen under det räkenskapsår man godkänner. Räkenskapsårets styrelse är förstås ansvarig för bokslutsårets händelser. Det räcker med att en majoritet av styrelsen undertecknar.

Efter styrelsens godkännande ska bokslutet överlämnas till verksamhetsgranskarna eller revisorerna. Enligt revisionslagen ska granskarna få bokslutet senast en månad före det föreningsmöte som ska godkänna bokslutet. Detta tänker man inte alltid på i föreningar men man kan förstås förhandla med granskarna om tidtabellen. Granskarna går igenom ekonomin och förvaltningen och riktar sitt utlåtande till föreningsmötet eller föreningens medlemmar, inte till styrelsen.

Sen är det dags att hålla föreningsmöte för att godkänna bokslutet och bevilja styrelsen och eventuella funktionärer ansvarsfrihet för föregående räkenskapsår. Denna process är ganska rutinmässig och de flesta känner till att bokslutet presenteras, granskningsberättelsen läses upp, bokslutet fastställs och ansvarsfriheten behandlas. Om beslutet är enhälligt är det bra att notera det i protokollet.

Ibland kan det bli problem. Ansvarsfrihetsärendet utnyttjas ibland till att kritisera föreningens styrelse och hota med att man inte beviljar ansvarsfrihet om inte styrelse gör sig eller så. Mötet kan då rösta om ansvarsfriheten ska beviljas. Också partiell ansvarsfrihet är möjlig. Mötet kan till exempel bevilja ansvarsfrihet för största delen av verksamheten men lämna den öppna gällande en viss punkt som ska utredas.

Ibland dyker en jävsfråga upp. Det händer att endast de som sitter i styrelsen deltar i föreningens årsmöte och alla är jäviga att bevilja ansvarsfrihet åt sig själva. Men då gäller principen ”om alla är jäviga är ingen jävig”. Om ingen icke-jävig finns på plats har de närvarande rätt att bevilja ansvarsfrihet åt sig själva. Annars kan det uppstå förseningar med anmälningar och redovisningar som i sin tur kan leda till ekonomiska förluster. Om endast en medlem som inte är jävig finns på plats har denna ensam beslutanderätt i frågan.

Kom också ihåg att föreningslagens bestämmelser om hur man kan hålla föreningsmöten ändrades 1.7.2022. Föreningen kan hålla traditionella fysiska möten, hybridmöten med såväl fysisk mötesplats som distansdeltagande eller möte med enbart distansdeltagande. För att kunna hålla ett möte enbart på distans måste det stå i föreningens stadgar. ■

§ 2 UR SFV:S STADGAR

Svenska folkskolans vänner rf:s syfte är att främja svenskt bildningsarbete i Finland genom att understöda utbildning och bibliotek, bevilja studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden.

5 960

medlemmar
i Understöds-
föreningen för SFV
per 31.1.2024

302

medlemmar
i Svenska
folkskolans vänner
per 31.1.2024

425

fonder inom SFV

17 699

kursdeltagare

940

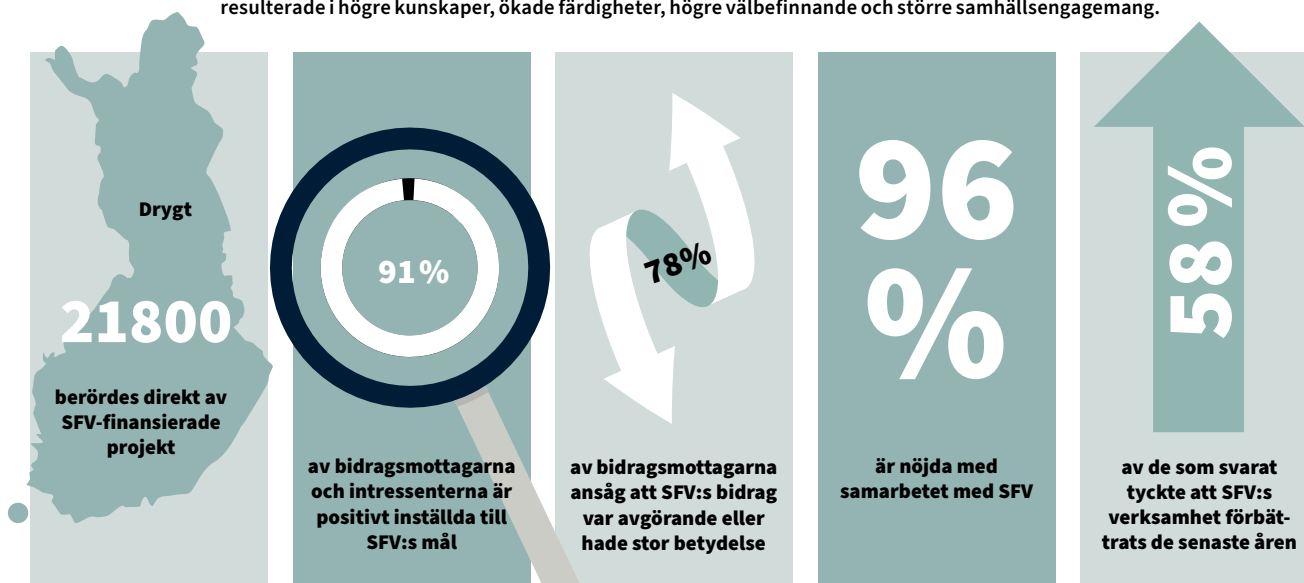
kurser i samarbete
med SFV:s studie-
central år 2023

52
cirklar

495
cirkeldeltagare
år 2023

PROJEKTEN SOM SFV STÖDDE ÅREN 2019-2021

resulterade i högre kunskaper, ökade färdigheter, högre välbefinnande och större samhällsengagemang.

SFV:S MÅL UNDER STRATEGIPERIODEN 2022-2025

1
SFV vill uppnå högre välbefinnande
inom utbildningen

2
SFV vill uppnå jämlikhet i utbildningen

3
SFV vill uppnå ökat intresse för, kunskande
om och mångfald inom konst och kultur

4
SFV vill uppnå en stärkt bildningsidentitet
och -medvetenhet inom föreningslivet

5
SFV vill genom den fria bildningen uppnå
ett starkare engagemang och en bredare
bildning, för att skapa en positiv förän-
dring som motkraft till samhälleliga
utmaningar.

Fri ansökningstid

Vi tar emot ansökningar och delar ut allmänna bidrag kontinuerligt. Du kan ansöka om bidrag för projekt vars verksamhet är i linje med de målsättningar som SFV har för nuvarande strategiperiod.

Mer information:
www.sfv.fi/bidrag

Kom med i SFV!

Som medlem får du SFV-magasinet, SFV-kalendern (SFV:s årsbok), och som ny medlem en bok ur SFV:s skriftserie. Dessutom får SFV-medlemmar rabatt på böcker från Schildts&Söderströms. Medlemskapet i Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner kostar 15 euro/år. Skriv in dig på webbsidan www.sfv.fi/medlem, ring 045-121 08 64 eller skicka e-post till svf@svf.fi.

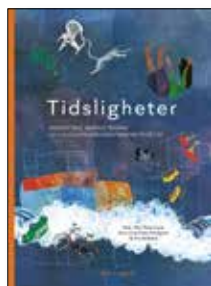
Donationer och testamenten

Vill du vara med i vårt bildnings- och kulturarbete? Din donation hjälper oss att fortsättningsvis stärka utbildning, kultur och fri bildning på svenska i Finland. Kontakta kanslichef Johan Aura, johan.aura@svf.fi eller 040 355 9935.

Adressförändring

Meddela oss din nya adress via www.sfv.fi/adressandring

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND (SLS)

TIDSLIGHETER
 EKOKRITISKA, BARNLITTERÄRA OCH
 KULTURTEORETISKA PERSPEKTIV PÅ TID

Mia Österlund, Ann-Charlotte Palmgren
& Pia Ahlbäck (red.)

ISBN 978-951-583-604-5

320 sidor, häftad. Cirkapris 25 euro

Köp våra böcker i Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors, på tiedekirja.fi eller i din lokala bokhandel.

■ I antologin uppmärksammar tretton forskare från Finland och Sverige den mångfald tidsligheter som finns i bilderböcker och romaner om unga. Hur fungerar tid som tema i litteraturundervisningen, hur gestaltas tid i bilderböcker och hur syns den i berättelser om städning? Tidsligheter undersöker klimatkrisens hotbilder och öppnar upp för nya sätt att avläsa tid.

**MAKTEN, MARKNADEN
 OCH PRESIDENTERNA**
 EN BIOGRAFI OM J.O. SÖDERHJELM

Esko Vuorisjärvi

ISBN 978-951-583-603-8

330 sidor, inbunden

Cirkapris 28 euro

Köp våra böcker i Vetenskapsbokhandeln i Helsingfors, på tiedekirja.fi eller i din lokala bokhandel.

■ J.O. Söderhjelm satte i flera årtionden en stark prägel på både politik och näringsliv i Finland. Han var Svenska folkpartiets riksdagsman i 17 år, justitieminister i sex regeringar och hörde till Urho Kekkonens och J.K. Paasikivis inre krets. Parallellt hade Söderhjelm ledande poster inom skogs- och nickelindustrin. Esko Vuorisjärvis biografi ger nya perspektiv på ett turbulent 1900-tal.

LIBRARIA

**ÄLDST I FINLAND MEN ALDRIG
 GAMMAL**

ÅBO UNDERRÄTTELSE 200 ÅR

Christoffer Holm

ISBN 978-952-65182-9-9

296 sidor, inbunden, rikligt illustrerad

Riktpris: 29 euro

Köp på www.libraria.fi, i finlandssvenska bokhandlar och i nätbokhandlar.

■ 200-årshistoriken om Åbo Underrättelser, Finlands äldsta dagstidning, berättar om tidningens, Åbos, den finländska pressens och hela landets turbulenta utveckling från tidigt 1800-tal till i dag. På vägen stöter vi på censur och språkstrider, krig och konkurser, tekniska framsteg och modiga satsningar. Boken är fylld av både personliga minnen och stora händelser för ÅU, samhället och medievärlden.

JAG SJUNGER ÄN

Susann Sonntag

ISBN 978-952-7587-00-3

176 sidor, inbunden, rikligt illustrerad

Riktpris: 32 euro

Köp på www.libraria.fi, i finlandssvenska bokhandlar och i nätbokhandlar.

■ I fyrtio år har Susann Sonntag stått på scen. I Jag sjunger än får vi följa Susanns resa från de första kontakterna till musik och dans i barndomen. I sina memoarer berättar Susann öppet om både mobbning och sorger i livet, drömmar, mod och oväntade vändningar. Samtidigt förmedlar boken både roliga detaljer och stora händelser från ett liv fullt av toner och ord.

FÖRLAGET M

RAFSA ROTLÖS KAMPEN OM STENÅKERN, 2

Lena Frölander-Ulf
ISBN 978-952-333-580-6
175 sidor, Kartonnage
Pris 25,80 euro
Köp i bokhandel eller på
www.forlaget.com

■ Den andra delen i Kampen om stenåkern-trilogin! På stenåkern regerar huggormarna. Murmeldjuren Rafsa och Kotten och huggormen Ziczac har flytt undan den fruktansvärda löjtnant Gaddh. De måste hitta Rafsas försvunna pappa, för han är den enda som kan hjälpa dem - men var finns han? Äventyrsböckerna om den modiga murmeln Rafsa och hennes omaka kumpaner är både spännande och roliga. 9–12 år.

FINLANDS DYRASTE ADVOKAT ZACHARIAS SUNDRÖMS LIV

Staffan Bruun
ISBN 978-952-333-575-2
250 sidor, inbunden
Pris 33,80 euro
Köp i bokhandel eller på
www.forlaget.com

■ Den finländska toppjuristen Zacharias Sundström har sammanställt staten Lesothos grundlag. Han har övervakats av Skyddspolisen, drivit en vingård i Sydafrika och utslutits ur Advokatförbundet. Detta är hans berättelse. Zacharias Sundström historia, nedskrivet av Staffan Bruun, erbjuder en sällsynt inblick i pengarnas och maktens värld.

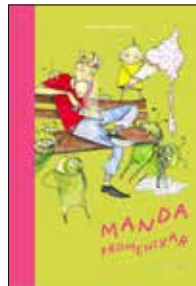
LABYRINTH BOOKS AB

GULDBOLLAR

Olga Gustafsson
ISBN 978-952-5986-43-3
127 sidor, inbunden
25 euro
I bokhandeln eller direkt från förlaget
<http://www.labyrinthbooks.fi/>

■ Journalisten Olga Gustafsson föddes i Moskva av Ukrainska föräldrar. Nu har hon skrivit boken Guldbollar, en bok som skildrar lilla Linas uppväxt i efterkrigstidens Moskva. I sin debutroman sjunger Olga Gustafsson en svanesång med bottenlös sorg över landet, livet och öden i ett samhälle utan förskoning.

MANDA PROMENIXAR

Tanja Aumanen
ISBN 978-952-5986-42-6
32 sidor, Inbunden
20 euro
I bokhandeln eller från förlaget
<http://www.labyrinthbooks.fi/>

■ Manda Promenixar är den andra boken i konstnären Tanja Aumanens barnboksserie om Manda. Aumanen har ritat och illustrerat varje bild förhand. Fantasi, humor, färg och allvarliga undertoner är utmärkande drag i Aumanens skapande. Följ med Manda ut på äventyr när hon Promenixar.

FONTANA MEDIA

I HÄSTPRÄSTENS HAGE

Peter Kankkonen

ISBN 978-951-550-897-3

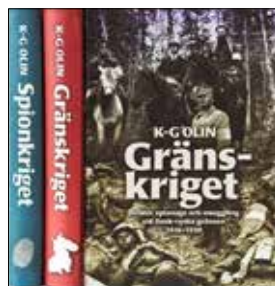
230 sidor, häftad

Pris 25 euro

Beställningar: www.fontanamedia.fi,
info@fontanamedia.fi eller tfn 040 831 5897.

■ När Peter Kankkonens bok "Hästprästen" utkom togs den emot med stor förtjusning. I denna uppföljande bok ryms många fler anekdoter ur den tidigare Karlebyherdens strapatsrika liv. Också färgstarka släktingar ur äldre generationer i såväl Borgå som Karleby passerar revy. Läsaren bjuds med på allt från hästäventyr i Amerika och läsmöten i Åivo till soliga dagar som turistpräst.

OLIMEX FÖRLAG

**SPIONKRIGET
OCH GRÄNSKRIGET**

K-G Olin

ISBN 978-952-9600-24-3, 978-952-9600-25-0

316 och 506 sidor, inbundna,
rikligt illustrerade
30 euro per st, 50 euro för båda,
porto ingår. Beställ från
olin@multi.fi, 050-5542511

■ Två tidigare böcker av K-G Olin har fått ny aktualitet på grund av kriget i Ukraina och de rådande förhållandena vid Finlands östgräns. Boken "Spionkriget" tangerar de händelser som föregick Sovjets försök till invasion av Finland 1939. Den andra boken "Gränskriget" berättar om de kaotiska förhållanden som rådde vid östgränsen efter att Finland blev självständigt."

JOHN NURMINENS STIFTELSE

MED FISKEBÅT PÅ ÖSTERSJÖN

Jukka Ahonen, Janne Sundell, Pekka Turunen

ISBN 9789529745920

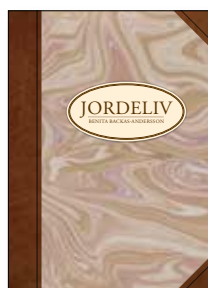
197 sidor

Pris 29,90 euro

Köp online / kauppa.johnnurmisenfaatio.fi

■ Boken beskriver en näringsgren i snabb förändring. Flera av Östersjöns kustfiskare vittjar sina ryssjor och nät för sista gången, ett uråldrigt sätt att leva försvinner. En allt större del av fisken fångas i dag med trål ute på öppet hav. I sitt arbete ser fiskaren att Östersjön fortfarande inte mår bra trots att utsläppen har minskat betydligt.

EGET FÖRLAG

JORDELIV

Benita Backas-Andersson

ISBN 978-952-94-8333-4

99 sidor, inbunden

Pris 35 euro

Köp på boklund.fi

■ "Jordeliv består av tankar, känslor, ord och visor i en salig blandning. Som alla jordeliv." Jordeliv, Benita Backas-Anderssons femte bok är finstämd och lyhörd för allt mänskligt där lidande och förlust ingår. Texten ger tröst och manar till att gå vidare. Denna sträng av ljus och hopp behövs i dessa dagar. Boken innehåller illustrationer av Tua Lindholm-Blomfelt och tonsättningar av Carina Fredriksson.

BEHÅLL DIN KRONA

Elisabeth Sandelin

ISBN 9789527224663

200 sidor, limbunden

Rek. pris: 32,90 euro

Köp på litorale.fi eller i bokhandeln

■ Anna Appलगren med åländskt påbrå på mödernet växer upp i ett fattigt hem i Åbo. Ett hem som präglas av sjukdom och död. 1912 går Annas stora dröm om att få ett yrke i uppfyllelse. Hon blir antagen som sjuksköterskelev på den första tvååriga sjuksköterskekursen på Kirurgiska sjukhuset i Helsingfors under ledning av legendariske friherrinnan och överköterskan Sophie Mannerheim. Behåll din krona är en roman om drömmen att bli sjuksköterska men också om att avstå. Parallellt med Annas liv – en resa i Finlands turbulenta tider från 1800-talets slut till Olympiåret 1952 – finns berättelserna om Annas studiekamrater och deras öden.

UPPDRAG ÅLAND

Jaap Jonker

ISBN 9789527224724

308 sidor, limbunden

Rek. pris: 32,90 euro

Köp på litorale.fi eller i bokhandeln

■ Vintern 2018. Den holländska överinspektören Jacob Noordland hoppas på en vit och lugn julhelg på Åland, mitt i Östersjön. Det snöar verkligen och det är kallt. Men Jacob har svårt att hitta lugn. Genom kontakter med sin åländska kollega Eeva Loitonen blir han djupt involverad i en sedan länge utarbetad rysk plan för att annektera dessa strategiskt belägna öar. Detta kulminerar i en stormig januarinatt full av action till sjöss och på land och en spännande start på 2019. Kommer Jacob och Eeva, med hjälp av enheter från det finska gränsbevakningen, att lyckas förhindra Åland från att komma under ryskt styre igen?

Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingen startar den 15 mars

Från och med i år har Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar, och Solveig von Schoultz-tävlingen för över 30-åringar samma tidtabell. Tävlingarna gäller dikter, och startar den 15 mars. Senast den 15 juni ska du sända in ditt diktbidrag. Prisutdelningarna sker på Bokmässan i Helsingfors – sista veckoslutet i oktober.

En och samma tidtabell förenklar deltagandet i tävlingarna och alla arrangemang, och Helsingfors Bokmässa blir dessutom den rätta litterära inramningen för prisutdelningarna, berättar **Camilla Nordblad** på SFV som håller i trådarna för tävlingarna.

På grund av den gemensamma tidtabellen får båda tävlingarna nu egna, separata juryn. De påbörjar sitt arbete efter tävlingstidens slut, och i september kontakter vi dem som får hedersomnämning eller pris.

Skribenterna deltar anonymt i tävlingarna genom att skriva under pseudonym.

– Kretsarna är relativt små i Svenskfinland när det gäller skönlitterärt skrivande. Vi vill säkerställa en objektiv bedömning av texten, och därför deltar alla skribenter anonymt. Vi vet inte vilka som deltagit i tävlingarna under alla år vi arrangerat dem, vi vet bara vilka som premierats, säger Camilla Nordblad.

SFV ger i samband med prisutdelningen på Helsingfors bokmässa ut en bok med de bidrag som vunnit pris eller fått ett hedersomnämning. Boken delas ut så långt upplagan räcker. Vinnartexterna kan också läsas elektroniskt på sfv.fi.

Du hittar aktuell information om tävlingarna på sfv.fi/tavlingar.

Historia, drama, politik och lite sömn

Vårens böcker är här

ULRIKA HANSSON

Det är inte synd om Edna Svartsjö

Den historiska romanen om 14-åriga Edna Svartsjö utspelar sig i Österbotten 1915. Stora samhällsomvälvningar kan redan anas, tecken i tiden är Amerika-emigrationen, förryskningen och jägarrörelsens framväxt. I detta brytningskede skriver Hansson skickligt fram Ednas ständiga strävan framåt.

MERI VALKAMA

Arvet

Samtal om Tarja Halonens politik

I *Arvet* diskuterar Meri Valkama med Tarja Halonen om livet och världspolitikerna. Valkama vill veta vad Halonen själv anser om sina beslut, bland annat om Vladimir Putin och Ryssland. I vilken värld fattades de? Är det möjligt att Halonen som ägnat hela sitt liv åt att försvara freden omedvetet har främjat möjligheten till krig?

Utkommer 19.3

ZANDRA LUNDBERG

Sol över mörka gården

Line växer upp hos sin mormor, som har ett komplicerat förhållande till karlar. Men hon älskar sitt barnbarn. Tiden går, mormor blir dement och dör, Line får en dotter. Line ärver mormors torp och bosätter sig där med sin dotter Alma. Så blir hon en länk i släktens kedja av kvinnor som levt ensam med sina barn och bekymmer. I varje generation har kvinnorna formats av vardagslivet, men också av sina hemligheter.

Utkommer 5.3

Från 3 år

MALIN KLINGENBERG & MARIA SANN

Rymlingarna

Jona, Ebba och Linnea är snart för stora för dagis. Dessutom har de nya spadar. Eftermiddagsvilan med den trötta Mona erbjuder dem lyckligtvis ett perfekt flyktillfälle. Livet i det fria både luktar och känns annorlunda. Och utanför dagisgården hittar de en rymling till som genast behöver räddas från omvärldens faror.

Utkommer 29.2, även på finska

ANNI BLOMQVIST

Stormskärs Maja

Med känsla för arbetet och vardagen skrev Anni Blomqvist in det tidiga 1800-talets skärgårdsliv i våra vardagsrum. *Stormskärs Maja* är en nyttigåva av samlingsvolymen med alla fem böcker. Böckerna utgavs ursprungligen 1968–1973.

Boken bakom filmsuccén

Från 2 år

KARIN ERLANDSSON & KAROLIINA PERTAMO

Juno tänder månen

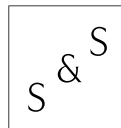
"*Juno tänder månen* är en bedårande liten godnattbok som riktar sig till de allra minsta, men som i sin poetiskt tilltalande stil också kastar sömnstoft på äldre läsare."

- LOTTA GREEN, SVENSKA YLE

Även på finska

SFV-medlemmar får 45 procent rabatt på alla böcker på litteratur.sets.fi. Använd kampanjkoden Aktie123.

Alla böcker finns på litteratur.sets.fi

SCHILDTS &
SÖDERSTRÖMS

BILD: WIKIPEDIA/NATIONALMUSEUM

Kan du Svenskfinland?

Av Jesper von Hertzen

- 1 Vad heter Alma Pöystis ensam arbetarkvinna i Aki Kaurismäkis bejublade film *Höstlov som faller* (Kuolleet lehdet)?
- 2 Vilket djur finns på Grankullas stadsvapen?
- 3 Kaffekvarnen är ett populärt önskeprogram på Yle Vega som fokuserar på äldre musik. Senast från vilket år måste musiken vara, i år 2024?
- 4 Vad heter Ålands parlament?
- 5 I vilken stad finns Svenska Privatskolan som grundades på 1850-talet av Marie Junnelius?
- 6 Med vilket namn brukar Karlebybor, såväl svensk- som finskspråkiga, kalla sin hemstad?
- 7 Vilken sedel pryddes av prästen, nationalekonomen och politikern Anders Chydenius?
- 8 För skapandet och byggandet av vad ihågkoms Augustin Ehrensvärd bäst?
- 9 I samband med vilken kulturinstitution finns restaurangen Ernst Salonger, namngiven efter dess första chef Ernst Ahlbom?
- 10 För vilket stort, finländskt börsbolag var Henrik Ehrnrooth verkställande direktör från 2014 till årsskiftet 2023–2024 (fransmannen Philippe Delorme efterträdde Ehrnrooth på posten den 1 januari)?

1. Ansa / 2. Ekorre / 3. 1984, det vill säga minst 40 år gammal / 4. Lagtinget, Ålands lagting / 5. Uleåborg / 6. Kokkola / 7. 1 000 mark / 8. Sjöfästningen Sveaborg / 9. Wasa Teater / 10. Kone

	BMA 2024	NYCK- FULL	KOKA I FLÖTTYR BOUQUET		GISSA		SPELAR LITEN ROLL	BAR		PRAKT
	➔							ARSENIK EFTER- STRÄVA		
							LIGGER LÄGT FÖRSTÅ			
	➔	SMÅBÅTS- HAMN KAR- TOFFEL				INSATS			POJK- NAMN	
	➔	HÄR		KORINT NADA						FART
		UNDER- RÄTTELSE TJÄNST EBB I KOSSAN?			BLOMMA FÖRENTA NATION- ERNA					
	↳			IS- RÄNNA		Ö I BODEN- SJÖN	HAR BÅDE GULA OCH VITA?		LIDANDE	
		FIXERING- PUNKT ÅSNA								
MEXI- KANSK MATRÄTT	⬇	UGGLA VREDE SNÄLL		RASKAR RÄVEN OCH BLI BLEK REGION I ITALIEN			HUNDRA- ÅRIG ALOE SAND- BANK			
↳					SKROV- LIG				ANNO DOMINI POLY- NESIER	
PRÄST					LÄNGST NER	BUSKE		MILLI- LITER NUMMER		KAMEL DJUR
KUNGA- SON				MÅL FÖR BUDDIST						STJÄRN- BILD
KÄND CÉLINE	↳	DEN ÄR NÄSTAN I BAK- HUVUDET ÄTA PUSHA				VÅR DEL?				
			TÄCKANDE GLAS- MASSA	DECI- GRAM TVEKAMP		STYCK	KAN M BETYDA	BÄLTE NED- SÄNK LÄGE?		
HÄNDELSE FÖRLOPP					MODERN TEKNIK		BARSKOSS OMRÅDE FÖR FARTS- ORGANI- SATION			
BIBELDÖL STAD I ITALIEN YTTRADE	↳		BSTAT I INDISKA OCEANEN NATRIUM						EMILS SYSTER	"ÖVER HUVUD
				BALT		MÅL- GIVANDE PASSNING KLOCKA				
				LENA TROBERG		INTE INNE		TILLTALA MEN INTE SÄ ARTIGT		
➔	MÄNGD FÖRSTA DELEN		HÖGTID		RADIO- AKTIVT GRUND- AMNE			DOSA		

NAMN: _____

ADRESS: _____

MOBILNUMMER (OBLIGATORISKT) _____

Vinsten för kryss 1-2024 är två SFV-biografier. Skicka in lösningen senast 26.4.2024 till SFV:s redaktion, Annegatan 12 A 24, 00120 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också fota din lösning och e-posta den på redaktion@sfv.fi. OBS Skriv in dina uppgifter på själva krysset, vi sparar endast bilden i vårt utlottningssystem. Mobilnummer är obligatoriskt, för eventuell paketavisering ifall du vinner utlottningen.

SUDOKU ENKEL

	2							
	6	4	5					1
	9		1	2	4			
5	4	6		8		2		
2	7			9			8	3
		8		6		4	1	5
			7	1	2		4	
3					8	7	5	
							9	

KRYSSLÖSNING 4-2023

Totalt 65 svar lämnades in, 37 per post, och 31 per e-post. Fru Fortuna gynnade denna gång **Maj-Gun Eriksson** i Jakobstad i Vasa. Vinstböckerna torde vara framme.

HUR DRAR VI VINNARNÄ I KRYSSSET?

1. De svar som kommit per epost sparas, och förses med en löpande numrering som fortsätter numreringen av de lösningar som kommit brevledes. 2. Summan av antalet lösningar förs in i en slumpgenerator, som drar ett tal mellan 1 och antalet inlämnade svar. På så sätt har alla lösningar lika stor chans att vinna utlottningen.

SUDOKU SVÅR

	9			7	6			
			2		5			
		2		4			7	
3	2							9
		1		3		7		
6							4	5
	4			8		9		
		7			3			
		5	4				1	

ANAGRAMJAKTEN

I de lustiga rubrikerna gömmer sig en rubrikrad i tidningen (alltså inte nödvändigtvis hela rubriken). Antalet bokstäver är det samma, men ordantalet kan variera. Kommatering eller specialtecken som frågetecken, kolon eller talstreck finns inte med. De rätta svaren finns på denna sida.

FÖREBILDEN MARIN GÅTT

BRUNÖGDA EDVARD TVINA

ASTROFYSIKER BESE LUT

IPLOCKADE FRISENS HERRE

KLAGOSÅNG TÅLA VI

LÖSNINGAR

VÅGA GÅ TIL SKOLAN • 22
INSPIRERADE SKOLCHEFER • 36
STYRELSEARBET I FOKUS • 14
LET DU VAD DINA BARN GÖR • 30
TEMÅRET FÖR BILDNING • 40

SUDOKU ENKEL

1	2	5	8	7	6	9	3	4
7	6	4	5	3	9	8	2	1
8	9	3	1	2	4	5	6	7
5	4	6	3	8	1	2	7	9
2	7	1	4	9	5	6	8	3
9	3	8	2	6	7	4	1	5
6	5	9	7	1	2	3	4	8
3	1	2	9	4	8	7	5	6
4	8	7	6	5	3	1	9	2

SUDOKU SVÅR

4	9	8	3	5	7	6	2	1
7	6	3	2	1	8	5	9	4
5	1	2	6	4	9	8	7	3
3	2	4	7	6	5	1	8	9
8	5	1	9	3	4	7	6	2
6	7	9	8	2	1	3	4	5
1	4	6	5	8	2	9	3	7
2	8	7	1	9	3	4	5	6
9	3	5	4	7	6	2	1	8

Efterlängat
nytryck

Ett land i kamp

Veteranernas insats i kriget 1939-1945

Varför lyckades Finland bevara sin självständighet efter andra världskriget, trots att man förlorat kampen mot sin stora och mäktiga granne, en aggressiv supermakt? Orsaken till att Finland undick det öde som drabbade nästan alla östeuropeiska stater – att leva ett halvt sekel under ofrihet och tvång – var att landet aldrig ockuperades av främmande trupper. Finlands soldater gjorde därmed en insats som garanterar dem fosterlandets eviga tacksamhet. Priset de betalade var högt, med över åttiotusen stupade vid fronten och många fler sårade, men målet uppnåddes: att bevara Finlands frihet.

Boken gavs ursprungligen ut år 1999, då det gått 60 år sedan Sovjetunionens anfall. Boken sammanfattar krigshändelserna från Finlands tre krig åren 1939-1945 på ett lättfattlig sätt, och i tillägg får skeendena djup av några finlandssvenska krigsveteraners och truppförbands erfarenheter. Nu kommer tredje upplagan. Boken kostar 8 euro – beställ den på www.boklund.fi. Boken distribueras också av vissa krigsveteranföröreningar och traditionsföreningar.

Ett land i kamp
Veteranernas insats i kriget 1939-1945

Henrik Ekberg, red.

ISBN 978-952-7076-63-7

A5, 72 sidor, Limbunden

Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner - volym 240

